

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο πενταμελές τμήμα)

της 23ης Απριλίου 2018*

«Θεσμικό δίκαιο – Ευρωπαϊκή πρωτοβουλία πολιτών – Πολιτική της έρευνας – Δημόσια υγεία – Αναπτυξιακή συνεργασία – Χρηματοδότηση από την Ένωση δραστηριοτήτων που συνεπάγονται την καταστροφή ανθρωπίνων εμβρύων – Ανακοίνωση της Επιτροπής δυνάμει του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΕ) 211/2011 – Προσφυγή ακυρώσεως – Ικανότητα διαδίκου – Πράξη δεκτική προσφυγής – Εν μέρει απαράδεκτο – Δικαστικός έλεγχος – Υποχρέωση αιτιολογήσεως – Πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως»

Στην υπόθεση T-561/14,

Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών «One of Us», και οι λοιποί προσφεύγοντες των οποίων τα ονόματα περιλαμβάνονται στο παράρτημα¹, εκπροσωπούμενοι αρχικώς από τον C. de La Hougue, στη συνέχεια, από τον J. Raillot, δικηγόρους, και, τέλος, από τον P. Diamond, barrister,

προσφεύγοντες,

υποστηριζόμενοι από

τη **Δημοκρατία της Πολωνίας**, εκπροσωπούμενη από τις M. Szwarc, A. Miłkowska και B. Majczyna,

παρεμβαίνουσα,

κατά

Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τους J. Laitenberger και H. Krämer,

καθής,

υποστηριζόμενης από

το **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο**, εκπροσωπούμενο αρχικώς από τον U. Rösslein και την E. Waldherr, στη συνέχεια, από τους Rösslein και R. Crowe,

και από

το **Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης**, εκπροσωπούμενο από τον E. Rebasti και την K. Michoel,

παρεμβαίνοντα,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

¹ Ο κατάλογος των λοιπών προσφευγόντων προσαρτάται μόνο στο κείμενο της αποφάσεως που κοινοποιείται στους διαδίκους.

με αντικείμενο προσφυγή βάσει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ για την ακύρωση της ανακοινώσεως COM(2014) 355 τελικό της Επιτροπής, της 28ης Μαΐου 2014, σχετικά με την ευρωπαϊκή πρωτοβουλία πολιτών «Uno di noi»,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Prek, πρόεδρο, E. Buttigieg (εισηγητή), F. Schalin, B. Berke και M. J. Costeira, δικαστές,

γραμματέας: L. Grzegorzczak, διοικητικός υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 16ης Μαΐου 2017,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Ιστορικό της διαφοράς

Διαδικασία σχετική με την ευρωπαϊκή πρωτοβουλία πολιτών «Uno di noi»

- 1 Στις 11 Μαΐου 2012, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΕ) 211/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 2011, σχετικά με την πρωτοβουλία πολιτών (ΕΕ 2011, L 65, σ. 1), καταχώρισε την πρόταση της ευρωπαϊκής πρωτοβουλίας πολιτών (στο εξής: ΕΠΠ) «Uno di noi» (ένας από μας) με αριθμό αναφοράς ECI(2012) 000005 (στο εξής: επίδικη ΕΠΠ).
- 2 Αντικείμενο της επίδικης ΕΠΠ ήταν, όπως περιγράφεται στο επιγραμμικό μητρώο το οποίο διατίθεται ειδικά για τον σκοπό αυτό από την Επιτροπή, «[η] νομική προστασία της αξιοπρέπειας, του δικαιώματος στη ζωή και της ακεραιότητας του κάθε ανθρώπου από τη σύλληψη, στους τομείς αρμοδιότητας της [Ευρωπαϊκής Ένωσης] όπου η προστασία αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία».
- 3 Οι σκοποί της επίδικης ΕΠΠ περιγράφονταν ως εξής στο προαναφερθέν μητρώο:
«Η αξιοπρέπεια και η ακεραιότητα του ανθρώπινου εμβρύου πρέπει να γίνεται σεβαστή. Αυτό διατυπώνεται και από το [Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης] στην υπόθεση Brüstle [κατά Greenpeace], το οποίο καθορίζει το ανθρώπινο έμβρυο ως την αρχή της ανάπτυξης της ανθρώπινης ύπαρξης. Για να διασφαλιστεί η συνοχή στους τομείς της αρμοδιότητάς της, όταν η ζωή του ανθρώπινου εμβρύου βρίσκεται σε κίνδυνο, η [Ένωση] θα πρέπει να απαγορεύσει και να τερματίσει τη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων που προϋποθέτουν την καταστροφή ανθρώπινων εμβρύων, κυρίως στους τομείς της έρευνας, της αναπτυξιακής βοήθειας και της δημόσιας υγείας.»
- 4 Οι διατάξεις των Συνθηκών οι οποίες κρίθηκαν κρίσιμες από τους διοργανωτές της επίδικης ΕΠΠ ήταν τα άρθρα 2 και 17 ΣΕΕ, καθώς και το άρθρο 4, παράγραφοι 3 και 4, ΣΛΕΕ και τα άρθρα 168, 180, 182, 209, 210 και 322 ΣΛΕΕ.
- 5 Στο πλαίσιο της επίδικης ΕΠΠ, προτείνονταν τρεις τροποποιήσεις πράξεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- 6 Πρώτον, προτεινόταν η προσθήκη στον κανονισμό (ΕΚ, Ευρατόμ) 1605/2002 του Συμβουλίου, της 25ης Ιουνίου 2002, για τη θέσπιση του δημοσιονομικού κανονισμού που εφαρμόζεται στο γενικό προϋπολογισμό των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ 2002, L 248, σ. 1), άρθρου το οποίο προέβλεπε ότι «[κ]ανένας πόρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν [έπρεπε] να κατευθύνεται σε δραστηριότητες οι οποίες [κατέστρεφαν] τα ανθρώπινα έμβρυα ή οι οποίες [προϋπέθεταν] την καταστροφή τους».
- 7 Δεύτερον, προτεινόταν να προστεθεί ως στοιχείο δ', στο άρθρο 16, παράγραφος 3, της προτάσεως κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση του προγράμματος-πλαισίου «Ορίζων 2020» για την έρευνα και την καινοτομία (2014-2020) [COM(2011) 809 τελικό], χωρίς το οποίο απέκλειε κάθε χρηματοδότηση βάσει αυτού του προγράμματος-πλαισίου για «τις ερευνητικές δραστηριότητες οι οποίες κατ[έστρεφαν] ανθρώπινα έμβρυα, ιδίως εκείνες που αποβλέπουν στην απόκτηση βλαστοκυττάρων, και την έρευνα που προϋποθέτει τη χρησιμοποίηση βλαστοκυττάρων ανθρώπινων εμβρύων σε επόμενα στάδια για την απόκτησή τους».
- 8 Τρίτον, προτεινόταν η προσθήκη παραγράφου 5 στο άρθρο 2 του κανονισμού (ΕΚ) 1905/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006, για τη θέσπιση μηχανισμού χρηματοδότησης της αναπτυξιακής συνεργασίας (ΕΕ 2006, L 378, σ. 41), η οποία είχε ως εξής:
- «Η συνδρομή της Ένωσης, βάσει του παρόντος κανονισμού, δεν χρησιμοποιείται για την χρηματοδότηση της άμβλωσης, άμεσα ή έμμεσα, μέσω της χρηματοδότησης οργανώσεων που προωθούν ή ενθαρρύνουν την άμβλωση. Καμία αναφορά του παρόντος κανονισμού στη σεξουαλική και την αναπαραγωγική υγεία, στην υγειονομική περίθαλψη, στα δικαιώματα, τις υπηρεσίες και παροχές, στην εκπαίδευση και ενημέρωση [που ορίζονται] στη Διεθνή Διάσκεψη για τον Πληθυσμό και την Ανάπτυξη, στις αρχές και στο πρόγραμμα δράσης της, το θεματολόγιο του Καΐρου, και στους αναπτυξιακούς στόχους της χιλιετίας (ΑΣΧ), ειδικότερα στον ΑΧΣ αριθ. 5 για την υγεία και τη μητρική θνησιμότητα, δεν μπορεί να θεωρηθεί πως αποτελεί νομική βάση για τη χρήση των ευρωπαϊκών κονδυλίων για την άμεση ή έμμεση χρηματοδότηση της άμβλωσης.»
- 9 Στις 28 Φεβρουαρίου 2014, σύμφωνα με το άρθρο 9 του κανονισμού 211/2011, οι διοργανωτές υπέβαλαν την επίδικη ΕΠΠ στην Επιτροπή.
- 10 Στις 9 Απριλίου 2014, σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 211/2011, οι εκπρόσωποι της Επιτροπής συνάντησαν τους διοργανωτές της επίδικης ΕΠΠ.
- 11 Στις 10 Απριλίου 2014, σύμφωνα με το άρθρο 11 του κανονισμού 211/2011, δόθηκε στους διοργανωτές της επίδικης ΕΠΠ η δυνατότητα να παρουσιάσουν την πρωτοβουλία σε δημόσια ακρόαση η οποία διοργανώθηκε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.
- 12 Στις 28 Μαΐου 2014, η Επιτροπή εξέδωσε την ανακοίνωση COM(2014) 355 τελικό, σχετικά με την επίδικη ΕΠΠ (στο εξής: προσβαλλόμενη ανακοίνωση), βάσει του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011. Στην ανακοίνωση αυτή, η Επιτροπή αποφάσισε να μην αναλάβει οποιαδήποτε ενέργεια σε συνέχεια της επίδικης ΕΠΠ.

Περιεχόμενο της προσβαλλομένης ανακοινώσεως

- 13 Η προσβαλλόμενη ανακοίνωση περιλάμβανε τέσσερα μέρη.
- 14 Στο σημείο 1, με τίτλο «Εισαγωγή», η Επιτροπή παρουσίαζε μεταξύ άλλων το αντικείμενο και τους σκοπούς της επίδικης ΕΠΠ και τις τρεις προταθείσες νομοθετικές τροποποιήσεις.
- 15 Το σημείο 2 της προσβαλλομένης ανακοινώσεως έφερε τον τίτλο «Η παρούσα κατάσταση».

- 16 Στο σημείο 2.1 της προσβαλλομένης ανακοινώσεως, με τίτλο «Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια στη νομοθεσία της ΕΕ», η Επιτροπή παρουσίαζε μεταξύ άλλων τη νομοθεσία της Ένωσης σχετικά με την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και διευκρίνιζε ότι η νομοθεσία της Ένωσης και οι δαπάνες της έπρεπε να συμμορφώνονται στο σύνολό τους με τις Συνθήκες και τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, επομένως, να σέβονται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, το δικαίωμα στη ζωή και το δικαίωμα στην ακεραιότητα του ατόμου. Το ίδιο έπρεπε να ισχύει για τη νομοθεσία και τις δαπάνες της Ένωσης στους τομείς της έρευνας με αντικείμενο τα ανθρώπινα εμβρυϊκά βλαστοκύτταρα (στο εξής: hESC) και της αναπτυξιακής συνεργασίας στον τομέα αυτό. Η Επιτροπή ανέφερε επίσης ότι, στην απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2011, *Brüstle* (C-34/10, EU:C:2011:669), στην οποία παρέπεμπαν οι διοργανωτές στο πλαίσιο της περιγραφής των σκοπών της επίδικης ΕΠΠ, το Δικαστήριο είχε διευκρινίσει ότι «η οδηγία [98/44/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Ιουλίου 1998, για την έννομη προστασία των βιοτεχνολογικών εφευρέσεων (ΕΕ 1998, L 213, σ. 13),] δεν [είχε] ως σκοπό να ρυθμίσει τη χρήση ανθρωπίνων εμβρύων στο πλαίσιο επιστημονικών ερευνών» και ότι «[ο] σκοπός της περιορ[ιζόταν] στην κατοχύρωση βιοτεχνολογικών εφευρέσεων με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας». Η Επιτροπή σημείωνε ότι η απόφαση αυτή δενπραγματευόταν το ζήτημα της δυνατότητας διεξαγωγής και χρηματοδοτήσεως της εν λόγω έρευνας.
- 17 Το σημείο 2.2 της προσβαλλομένης ανακοινώσεως έφερε τον τίτλο «Έρευνα για τα [hESC]». Στο σημείο αυτό, η Επιτροπή εξέθετε την κατάσταση στην οποία τελούσε η έρευνα για τα βλαστοκύτταρα (σημείο 2.2.1) και τις αρμοδιότητες και δραστηριότητες των κρατών μελών και της Ένωσης στον τομέα αυτό (σημεία 2.2.2 και 2.2.3).
- 18 Όσον αφορά τις αρμοδιότητες της Ένωσης, η Επιτροπή παρουσίαζε το πρόγραμμα της Ένωσης για την έρευνα και την καινοτομία «Ορίζων 2020», το οποίο θεσπίστηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 1291/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2013, για τη θέσπιση του προγράμματος-πλαίσου «Ορίζων 2020» για την έρευνα και την καινοτομία (2014-2020) και την κατάργηση της απόφασης 1982/2006/ΕΚ (ΕΕ 2013, L 347, σ. 104), και διευκρίνιζε ότι το πρόγραμμα αυτό λειτουργούσε εντός ενός αυστηρού δεοντολογικού πλαισίου το οποίο περιλάμβανε ένα σύστημα «τριπλής κλειδαριάς» αποτελούμενο από τα ακόλουθα συστατικά στοιχεία. Πρώτον, η εθνική νομοθεσία έπρεπε να τηρείται: τα έργα της Ένωσης έπρεπε να υπακούουν στους νόμους της χώρας στην οποία διεξάγεται η έρευνα. Δεύτερον, όλα τα έργα έπρεπε να επικυρώνονται από επιστημονικής πλευράς με αξιολόγηση από ομότιμους κριτές και να υποβάλλονται σε αυστηρή δεοντολογική εξέταση. Τρίτον, τα κονδύλια της Ένωσης δεν επιτρεπόταν να χρησιμοποιούνται για την παραγωγή νέων σειρών βλαστοκυττάρων ούτε για έρευνα που καταστρέφει ανθρώπινα έμβρυα, μεταξύ άλλων και για την εξασφάλιση βλαστοκυττάρων.
- 19 Το σημείο 2.3 της προσβαλλομένης ανακοινώσεως έφερε τον τίτλο «Αναπτυξιακή συνεργασία» και, μετά από το εισαγωγικό μέρος σχετικά με την υγεία της μητέρας και του παιδιού στις αναπτυσσόμενες χώρες (σημείο 2.3.1), παρουσίαζε την αρμοδιότητα και τις δραστηριότητες των κρατών μελών (σημείο 2.3.2) και της Ένωσης (σημείο 2.3.3) στον τομέα της υγείας της μητέρας και του παιδιού.
- 20 Η Επιτροπή ανέφερε ότι οι δραστηριότητες της αναπτυξιακής συνεργασίας των κρατών μελών καθοδηγούνταν από τους «Αναπτυξιακούς στόχους της χιλιετίας» (στο εξής: ΑΣΧ) και από το πρόγραμμα δράσεως της διεθνούς διασκέψεως για τον πληθυσμό και την ανάπτυξη (στο εξής: ΔΔΠΑ). Η Επιτροπή διευκρίνιζε ότι το πρόγραμμα δράσεως της ΔΔΠΑ χαρακτήριζε τις ανασφαλείς αμβλώσεις ως μείζον πρόβλημα δημόσιας υγείας και ζητούσε να αποδοθεί ύψιστη προτεραιότητα στην πρόληψη της ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης. Σε καμία περίπτωση δεν θα έπρεπε να προωθείται η αμβλωση ως μέθοδος οικογενειακού προγραμματισμού και η φροντίδα κατά την αμβλωση θα έπρεπε να εντάσσεται στο νομικό πλαίσιο της κάθε χώρας. Η ΔΔΠΑ υπογράμμισε ότι, εφόσον η αμβλωση δεν αντέκειτο στη νομοθεσία, θα έπρεπε να είναι ασφαλής. Η Επιτροπή διευκρίνιζε επιπλέον ότι οι ΑΣΧ είχαν γίνει το σημείο αναφοράς για την παγκόσμια αναπτυξιακή πολιτική. Ο στόχος αριθ. 4

επιδίωκε να μειωθεί κατά δύο τρίτα το ποσοστό θνησιμότητας παιδιών ηλικίας κάτω των πέντε ετών ενώ με τον στόχο αριθ. 5 επιδιωκόταν να μειωθεί η μητρική θνησιμότητα κατά τρία τέταρτα μεταξύ των ετών 1990 και 2015 και να επιτευχθεί καθολική πρόσβαση σε υπηρεσίες αναπαραγωγικής υγείας.

- 21 Όσον αφορά την αρμοδιότητα και τις δραστηριότητες της Ένωσης, η Επιτροπή παρουσίαζε τις διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ για την αναπτυξιακή συνεργασία και τα κύρια μέσα για τη χρηματοδότηση της συνεργασίας αυτής. Η Επιτροπή προσδιόριζε επίσης τις προτεραιότητες της χρηματοδότησης, από την Ένωση, της αναπτύξεως στον τομέα της υγείας, ιδίως της σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας και επισήμαινε τους ελέγχους της χρήσεως των αναπτυξιακών κονδυλίων της Ένωσης.
- 22 Το σημείο 3 της προσβαλλομένης ανακοινώσεως έφερε τον τίτλο «Αξιολόγηση των αιτημάτων της ευρωπαϊκής πρωτοβουλίας πολιτών».
- 23 Στο σημείο 3.1 της προσβαλλομένης ανακοινώσεως, με τίτλο «Γενικές παρατηρήσεις», η Επιτροπή υπενθύμιζε τους σκοπούς της επίδικης ΕΠΠ και πραγματευόταν το αίτημά της για τροποποίηση του κανονισμού 1605/2002. Συναφώς, η Επιτροπή παρατηρούσε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 87 του κανονισμού (ΕΕ, Ευρατόμ) 966/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, σχετικά με τους δημοσιονομικούς κανόνες που εφαρμόζονται στον γενικό προϋπολογισμό της Ένωσης και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 1605/2002 του Συμβουλίου (ΕΕ 2012, L 298, σ. 1, στο εξής: δημοσιονομικός κανονισμός), όλες οι δαπάνες της Ένωσης έπρεπε να συμμορφώνονται προς τις Συνθήκες και τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Ως εκ τούτου, κατά την Επιτροπή, ο δημοσιονομικός κανονισμός διασφάλιζε ήδη ότι όλες οι δαπάνες της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών για τους τομείς της έρευνας, της αναπτυξιακής συνεργασίας και της δημόσιας υγείας, σέβονταν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, το δικαίωμα στη ζωή και το δικαίωμα στην ακεραιότητα του ατόμου. Η Επιτροπή προσέθετε ότι σκοπός του δημοσιονομικού κανονισμού ήταν να προβλέπει γενικούς δημοσιονομικούς κανόνες και όχι ειδικούς για συγκεκριμένα πεδία της πολιτικής της Ένωσης, και ιδίως για την κατάρτιση και την εκτέλεση του προϋπολογισμού της Ένωσης.
- 24 Στο σημείο 3.2 της προσβαλλομένης ανακοινώσεως, με τίτλο «Έρευνα για τα [hESC]», η Επιτροπή πραγματευόταν τη δεύτερη πρόταση της επίδικης ΕΠΠ για νομοθετική τροποποίηση. Συναφώς, η Επιτροπή διευκρίνιζε ότι η νομοθεσία για το πρόγραμμα-πλαίσιο «Ορίζων 2020» περιείχε λεπτομερείς διατάξεις για τη ρύθμιση της χρηματοδοτικής στηρίξεως της έρευνας για τα hESC από την Ένωση. Διευκρίνιζε ότι η νομοθεσία αυτή ήταν πρόσφατη και ότι οι δύο συννομοθέτες της Ένωσης, το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είχαν λάβει υπόψη όλες τις δεοντολογικές παραμέτρους, την προστιθέμενη αξία της Ένωσης και τα πιθανά οφέλη για την υγεία που απορρέουν από όλα τα είδη έρευνας σε βλαστοκύτταρα. Η Επιτροπή υπενθύμιζε, επίσης, την ύπαρξη του «συστήματος τριπλής κλειδαριάς» (βλ. σκέψη 18 ανωτέρω). Η Επιτροπή κατέληγε, στο σημείο αυτό, στο συμπέρασμα ότι οι διατάξεις του προγράμματος-πλαισίου «Ορίζων 2020» σχετικά με την έρευνα για τα hESC ήδη κάλυπταν αρκετά από τα σημαντικά αιτήματα των διοργανωτών, ιδίως τη μη χρηματοδότηση από την Ένωση της καταστροφής ανθρωπίνων εμβρύων και τη θέσπιση κατάλληλων ελέγχων. Η Επιτροπή θεωρούσε ότι δεν μπορούσε, πάντως, να ικανοποιήσει το αίτημα των διοργανωτών να μη χρηματοδοτεί η Ένωση τη διεξαγωγή έρευνας μετά την αθανатоποίηση των σειρών hESC. Συναφώς, η Επιτροπή επεξηγούσε ότι είχε διατυπώσει την πρότασή της σχετικά με το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» λαμβάνοντας υπόψη τις δεοντολογικές παραμέτρους, τα πιθανά οφέλη για την υγεία και την προστιθέμενη αξία της στηρίξεως σε επίπεδο Ένωσης, για όλα τα είδη έρευνας σε βλαστοκύτταρα και ότι η εν λόγω πρόταση είχε εγκριθεί από τους συννομοθέτες της Ένωσης βάσει συμφωνίας που είχε επιτευχθεί με δημοκρατικές διαδικασίες κατά τις διοργανικές διαπραγματεύσεις.
- 25 Στο σημείο 3.3 της προσβαλλομένης ανακοινώσεως, με τίτλο «Αναπτυξιακή συνεργασία», η Επιτροπή εξέταζε την τρίτη πρόταση της επίδικης ΕΠΠ για νομοθετική τροποποίηση. Σημείωνε καταρχάς ότι βασικός σκοπός της επίδικης ΕΠΠ ήταν η μείωση του αριθμού των αμβλώσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες. Συναφώς, η Επιτροπή διευκρίνιζε ότι η εκ μέρους της Ένωσης βοήθεια στις αναπτυσσόμενες

χώρες εταίρους στον τομέα της υγείας συνίστατο είτε σε στήριξη της ολοκληρωμένης παροχής υπηρεσιών, που περιλαμβάνει τις υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας και υγείας της μητέρας, του νεογνού και του παιδιού σε ένα συνεχές φάσμα υγειονομικής περιθάλψης είτε σε παροχή στηρίξεως μέσω του προϋπολογισμού των χωρών, ώστε να τις βοηθήσει να βελτιώσουν την παροχή υπηρεσιών υγείας σε εθνικό επίπεδο. Κατά την Επιτροπή, η εκ μέρους της Ένωσης στήριξη συνέβαλε σημαντικά στη μείωση του αριθμού των αμβλώσεων, επειδή βελτιώνει την πρόσβαση σε ασφαλείς και αποτελεσματικές υπηρεσίες, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται ο οικογενειακός προγραμματισμός καλής ποιότητας, ένα ευρύ φάσμα μεθόδων αντισύλληψης, η αντισύλληψη σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης και η ολοκληρωμένη σεξουαλική αγωγή. Η Επιτροπή ανέφερε ότι η Ένωση, παρέχοντας τη βοήθειά της, σεβόταν πλήρως τις αποφάσεις που λαμβάνουν οι χώρες-εταίροι δυνάμει των κυριαρχικών τους δικαιωμάτων σχετικά με το είδος των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας και τον τρόπο συνδυασμού τους, υπό τον όρο της συμμορφώσεώς τους με τις αρχές για τα ανθρώπινα δικαιώματα που έχουν συμφωνηθεί. Η Επιτροπή διευκρίνιζε ότι δεν τασσόταν, επομένως, υπέρ της δεσμεύσεως κονδυλίων βοήθειας αποκλειστικά για ορισμένες υπηρεσίες, καθώς αυτό θα δυσχέραινε την πλήρη και αποτελεσματική στήριξη της στρατηγικής των χωρών στον τομέα της υγείας.

- 26 Το σημείο 4 της προσβαλλομένης ανακοινώσεως έφερε τον τίτλο «Συμπεράσματα» και συνίστατο, κατ' ουσίαν, σε σύνοψη των προηγηθεισών αναπτύξεων.
- 27 Στο σημείο 4.1 της προσβαλλομένης ανακοινώσεως, με τίτλο «Γενικά», η Επιτροπή κατέληγε στο συμπέρασμα ότι δεν έκρινε αναγκαίο να υποβάλει τροποποιητική πρόταση του δημοσιονομικού κανονισμού.
- 28 Στο σημείο 4.2 της προσβαλλομένης ανακοινώσεως, με τίτλο «Έρευνα για τα [hESC]», η Επιτροπή εξέφραζε την άποψη ότι οι διατάξεις του προγράμματος «Ορίζων 2020» ανταποκρίνονταν ήδη σε μεγάλο αριθμό σημαντικών αιτημάτων των διοργανωτών, ιδίως εκείνων που απέβλεπαν στη μη χρηματοδότηση από την Ένωση της καταστροφής ανθρωπίνων εμβρύων και στη θέσπιση κατάλληλων ελέγχων. Η Επιτροπή έκρινε, ωστόσο, ότι δεν μπορούσε να ικανοποιήσει το αίτημα των διοργανωτών για μη χρηματοδότηση από την Ένωση της έρευνας μετά την αθανατοποίηση των σειρών hESC.
- 29 Στο σημείο 4.3 της προσβαλλομένης ανακοινώσεως, με τίτλο «Αναπτυξιακή συνεργασία», η Επιτροπή κατέληγε στο συμπέρασμα ότι η απαγόρευση της χρηματοδότησεως των αμβλώσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες θα περιόριζε την ικανότητα της Ένωσης να υλοποιήσει τους στόχους που περιλαμβάνονται στους ΑΣΧ, ιδίως όσον αφορά την υγεία της μητέρας, και στο πρόγραμμα δράσεως ΔΔΠΑ, στόχοι οι οποίοι είχαν επιβεβαιωθεί πρόσφατα, τόσο σε διεθνές όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.
- 30 Στο σημείο 4.3, πέμπτο εδάφιο, της προσβαλλομένης ανακοινώσεως, η Επιτροπή διευκρίνιζε ότι, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 10, παράγραφος 2, του κανονισμού 211/2011, η ανακοίνωση αυτή επρόκειτο να κοινοποιηθεί στους διοργανωτές της επίδικης ΕΠΠ καθώς και στο Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο και να δημοσιοποιηθεί.

Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

- 31 Προσφεύγοντες είναι η οντότητα η οποία καλείται «European Citizens' Initiative One of Us» και τα επτά φυσικά πρόσωπα τα οποία είναι οι διοργανωτές της επίδικης ΕΠΠ και συναπαρτίζουν την επιτροπή πολιτών αυτής κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 3, και του άρθρου 3, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 211/2011.

- 32 Με δικόγραφο που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 25 Ιουλίου 2014 οι προσφεύγοντες άσκησαν την υπό κρίση προσφυγή. Η προσφυγή αφορούσε όχι μόνον την ακύρωση της προσβαλλομένης ανακοινώσεως, αλλά και, επικουρικός, την ακύρωση του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011. Όριζε ως καθών το Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή.
- 33 Η Επιτροπή κατέθεσε στις 29 Ιανουαρίου 2015 υπόμνημα αντικρούσεως.
- 34 Το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, με χωριστά δικόγραφα που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 6 και 9 Φεβρουαρίου 2015, αντίστοιχα, προέβαλαν ενστάσεις απαραδέκτου δυνάμει του άρθρου 114, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου της 2ας Μαΐου 1991. Ζητούσαν την απόρριψη της προσφυγής ως απαράδεκτης κατά το μέρος που τα αφορούσε.
- 35 Το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, με χωριστά δικόγραφα που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 6 και 9 Φεβρουαρίου 2015, αντίστοιχα, ζήτησαν να παρέμβουν υπέρ της Επιτροπής σε περίπτωση που η προσφυγή κριθεί απαράδεκτη κατά το μέρος που τα αφορά.
- 36 Με χωριστό δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 17 Μαρτίου 2015, η International Planned Parenthood Federation ζήτησε να παρέμβει υπέρ της Επιτροπής, του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.
- 37 Με χωριστό δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 3 Απριλίου 2015, η Marie Stopes International ζήτησε να παρέμβει υπέρ της Επιτροπής, του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.
- 38 Στις 14 Απριλίου 2015, οι προσφεύγοντες κατέθεσαν υπόμνημα απαντήσεως, στο οποίο συμπεριέλαβαν και τις παρατηρήσεις τους επί των προβληθεισών ενστάσεων απαραδέκτου.
- 39 Στις 4 Ιουνίου 2015, η Επιτροπή κατέθεσε το υπόμνημα ανταπαντήσεως.
- 40 Με διάταξη της 26ης Νοεμβρίου 2015, One of Us κ.λπ. κατά Επιτροπής (Τ-561/14, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2015:917), το πρώτο τμήμα του Γενικού Δικαστηρίου απέρριψε την προσφυγή ως απαράδεκτη κατά το μέρος που στρεφόταν κατά του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011, οπότε το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο δεν μπορούσαν πλέον να θεωρηθούν διάδικοι κατά των οποίων στρέφεται η προσφυγή.
- 41 Με απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 2015, ο πρόεδρος του πρώτου τμήματος του Γενικού Δικαστηρίου δέχθηκε τις αιτήσεις παρεμβάσεως του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, διευκρινίζοντας ότι τα δικαιώματά τους προβλέπονται στο άρθρο 116, παράγραφος 6, του Κανονισμού Διαδικασίας της 2ας Μαΐου 1991.
- 42 Με δικόγραφο, το οποίο κατατέθηκε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 16 Ιανουαρίου 2016, η Δημοκρατία της Πολωνίας ζήτησε να παρέμβει υπέρ των προσφευγόντων.
- 43 Με διάταξη της 16ης Μαρτίου 2016, One of Us κ.λπ. κατά Επιτροπής (Τ-561/14, EU:T:2016:173), ο πρόεδρος του πρώτου τμήματος του Γενικού Δικαστηρίου απέρριψε τις αιτήσεις παρεμβάσεως των International Planned Parenthood Federation και Marie Stopes International. Περαιτέρω, έκρινε ότι οι προσφεύγοντες είχαν προβεί σε μη κατάλληλη χρήση των αιτήσεων παρεμβάσεως τις οποίες κατέθεσαν οι οντότητες αυτές, προβαίνοντας με τον τρόπο αυτό σε κατάχρηση διαδικασίας, και έλαβε υπόψη την κατάχρηση αυτή κατά την κατανομή των δικαστικών εξόδων σύμφωνα με το άρθρο 135, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου.

- 44 Με απόφαση της 17ης Μαρτίου 2016, ο πρόεδρος του πρώτου τμήματος του Γενικού Δικαστηρίου δέχθηκε την αίτηση παρεμβάσεως της Δημοκρατίας της Πολωνίας, διευκρινίζοντας ότι τα δικαιώματά της ήταν τα προβλεπόμενα στο άρθρο 116, παράγραφος 6, του Κανονισμού Διαδικασίας της 2ας Μαΐου 1991.
- 45 Κατόπιν μεταβολής της συνθέσεως των τμημάτων του Γενικού Δικαστηρίου, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 27, παράγραφος 5, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο εισηγητής δικαστής τοποθετήθηκε στο δεύτερο τμήμα, στο οποίο και ανατέθηκε, κατά συνέπεια, η υπό κρίση υπόθεση.
- 46 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Γενικό Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα), στο πλαίσιο των μέτρων οργάνωσης της διαδικασίας που προβλέπει το άρθρο 89 του Κανονισμού Διαδικασίας, έθεσε, στις 28 Νοεμβρίου 2016, γραπτή ερώτηση στους διαδίκους, οι οποίοι απάντησαν εντός της ταχθείσας προς τούτο προθεσμίας.
- 47 Κατόπιν προτάσεως του δεύτερου τμήματος, το Γενικό Δικαστήριο αποφάσισε, στις 14 Δεκεμβρίου 2016, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 28 του Κανονισμού Διαδικασίας, να παραπέμψει την υπόθεση ενώπιον πενταμελούς τμήματος.
- 48 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Γενικό Δικαστήριο (δεύτερο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε, στις 11 Ιανουαρίου 2017, να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία.
- 49 Με απόφαση της 9ης Μαρτίου 2017, ο πρόεδρος του δεύτερου τμήματος του Γενικού Δικαστηρίου δέχθηκε το αίτημα αναβολής της επ' ακροατηρίου συζήτησεως το οποίο κατέθεσαν οι προσφεύγοντες.
- 50 Οι διάδικοι αγόρευαν και απάντησαν στις ερωτήσεις του Γενικού Δικαστηρίου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 16ης Μαΐου 2017.
- 51 Οι προσφεύγοντες, υποστηριζόμενοι από τη Δημοκρατία της Πολωνίας, ζητούν από το Γενικό Δικαστήριο:
- να ακυρώσει την προσβαλλόμενη ανακοίνωση·
  - να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.
- 52 Η Επιτροπή, υποστηριζόμενη από το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, ζητεί από το Γενικό Δικαστήριο:
- να απορρίψει την προσφυγή ως απαράδεκτη και, εν πάση περιπτώσει, ως αβάσιμη·
  - να καταδικάσει τους προσφεύγοντες στα δικαστικά έξοδα.

Σκεπτικό

Επί του παραδεκτού

Επί του παραδεκτού της προσφυγής κατά το μέρος που ασκήθηκε από την οντότητα η οποία καλείται «European Citizens' Initiative One of Us»

- 53 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι το ζήτημα της ενεργητικής νομιμοποίησης του προσφεύγοντος καθώς και της προσβάσεώς του στα μέσα ένδικης προστασίας μπορεί να εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από τον δικαστή της Ένωσης, καθόσον αφορά λόγοι απαράδεκτου δημόσιας τάξεως (βλ., συναφώς, απόφαση της 3ης Ιουλίου 2007, *Au Lys de France* κατά Επιτροπής, T-458/04, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2007:195, σκέψη 33 και παρατιθέμενη νομολογία).

- 54 Εν προκειμένω, το ζήτημα το οποίο πρέπει να εξεταστεί αυτεπαγγέλτως είναι εάν η οντότητα η οποία καλείται «European Citizens' Initiative One of Us» μπορεί να είναι διάδικος ενώπιον του δικαστή της Ένωσης προκειμένου να ζητήσει, βάσει του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, την ακύρωση της προσβαλλομένης ανακοινώσεως.
- 55 Οι κύριοι διάδικοι είχαν τη δυνατότητα να υποβάλουν παρατηρήσεις επί του ζητήματος αυτού στο πλαίσιο των απαντήσεων τους επί της γραπτής ερωτήσεως την οποία έθεσε το Γενικό Δικαστήριο (βλ. σκέψη 46 ανωτέρω). Το ζήτημα αυτό αποτέλεσε αντικείμενο συζητήσεως κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.
- 56 Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν, κατ' ουσίαν, ότι η προσφυγή ήταν παραδεκτή κατά το μέρος που ασκήθηκε από τη European Citizens' Initiative One of Us και επικαλέστηκαν, προς στήριξη της απόψεως αυτής, την απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 2017, *Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe* κατά Επιτροπής (T-646/13, EU:T:2017:59). Επικουρικώς, υποστήριξαν ότι η προσφυγή ήταν, εν πάση περιπτώσει, παραδεκτή κατά το μέρος που ασκήθηκε από τα επτά φυσικά πρόσωπα τα οποία ήταν οι διοργανωτές της επίδικης ΕΠΠ και συναπάρτιζαν την επιτροπή πολιτών αυτής.
- 57 Η Επιτροπή υποστήριξε ότι η οντότητα η οποία καλείται «European Citizens' Initiative One of Us» δεν είχε ικανότητα διαδίκου ενώπιον του δικαστή της Ένωσης, καθώς μόνον τα επτά προαναφερθέντα φυσικά πρόσωπα διέθεταν την ικανότητα αυτή,
- 58 Από αυτό καθ' εαυτό το γράμμα του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ προκύπτει ότι μόνον τα φυσικά πρόσωπα και οι οντότητες με νομική προσωπικότητα μπορούν να ασκήσουν προσφυγή ακυρώσεως δυνάμει της διατάξεως αυτής.
- 59 Παρά ταύτα, έχει αναγνωριστεί ότι, σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις, οντότητα που δεν διαθέτει νομική προσωπικότητα κατά το δίκαιο κράτους μέλους ή τρίτης χώρας μπορεί εντούτοις να θεωρηθεί ως «νομικό πρόσωπο», κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, και να ασκήσει παραδεκτώς προσφυγή ακυρώσεως βάσει της διατάξεως αυτής (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 28ης Οκτωβρίου 1982, *Groupement des Agences de voyages* κατά Επιτροπής, 135/81, EU:C:1982:371, σκέψεις 9 έως 12, και της 18ης Ιανουαρίου 2007, *PKK και KNK* κατά Συμβουλίου, C-229/05 P, EU:C:2007:32, σκέψεις 109 έως 112). Τούτο συμβαίνει, μεταξύ άλλων, στην περίπτωση κατά την οποία, με τις πράξεις και τις ενέργειές τους, η Ένωση και τα όργανά της εκλαμβάνουν την εν λόγω οντότητα ως διακριτό υποκείμενο που μπορεί να έχει δικά του δικαιώματα ή να υπόκειται σε υποχρεώσεις ή σε περιορισμούς.
- 60 Καταρχάς, εν προκειμένω, δεν προκύπτει από τη δικογραφία ότι η οντότητα η οποία καλείται «European Citizens' Initiative One of Us» έχει νομική προσωπικότητα βάσει του δικαίου κράτους μέλους ή τρίτης χώρας. Συναφώς, επισημαίνεται ότι, με την απάντηση στο αίτημα της Γραμματείας του Γενικού Δικαστηρίου σχετικά με την απόδειξη της νομικής υποστάσεως της οντότητας αυτής, οι προσφεύγοντες προσκόμισαν αποκλειστικά εκτύπωση του επίσημου επιγραμμικού μητρώου των ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών πολιτών, το οποίο διατίθεται από την Επιτροπή, όπου αναφερόταν η επίδικη ΕΠΠ.
- 61 Ακολούθως, δεν προκύπτει από τον κανονισμό 211/2011 ότι ο κανονισμός αυτός απονέμει νομική προσωπικότητα σε ΕΠΠ επιφυλάσσοντάς της μεταχείριση διακριτού υποκειμένου. Τα μόνα πρόσωπα τα οποία, μεταξύ άλλων, συμμετέχουν στη διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής (ιδίως άρθρα 3 έως 6 και 8 έως 11 του κανονισμού 211/2011), υπέχουν ευθύνη για τις βλάβες τις οποίες προξενούν κατά τη διοργάνωση μιας ΕΠΠ (άρθρο 13 του κανονισμού 211/2011), υπόκεινται σε κυρώσεις για παραβάσεις του κανονισμού 211/2011 (άρθρο 14 του κανονισμού 211/2011), ενημερώνονται για τους λόγους για τους οποίους δεν έγινε δεκτή η καταχώριση προτάσεως ΕΠΠ καθώς και για τα ένδικα και εξώδικα μέσα που τίθενται στη διάθεσή τους (άρθρο 4, παράγραφος 3, δεύτερο εδάφιο, του

κανονισμού 211/2011) και στα οποία κοινοποιείται η ανακοίνωση της Επιτροπής, την οποία προβλέπει το άρθρο 10 του κανονισμού 211/2011, είναι οι διοργανωτές της επίμαχης ΕΠΠ, ήτοι τα φυσικά πρόσωπα τα οποία συνέρχονται στο πλαίσιο επιτροπής πολιτών.

- 62 Τέλος, δεν προκύπτει από οποιαδήποτε πράξη ή ενέργεια της Επιτροπής μεταχείριση της οντότητας η οποία καλείται «European Citizens' Initiative One of Us» ως διακριτού υποκειμένου. Επιπλέον, οι προσφεύγοντες δεν επικαλέστηκαν οποιοδήποτε γεγονός προκειμένου να αποδείξουν την ύπαρξη τέτοιας μεταχειρίσεως.
- 63 Επομένως, επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι η οντότητα η οποία καλείται «European Citizens' Initiative One of Us» δεν έχει ικανότητα διαδικού ενώπιον του δικαστή της Ένωσης.
- 64 Το συμπέρασμα αυτό δεν τίθεται εν αμφιβόλω από την απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 2017, *Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe* κατά Επιτροπής (T-646/13, EU:T:2017:59), την οποία επικαλούνται οι προσφεύγοντες. Πράγματι, αρκεί η διαπίστωση ότι προσφεύγων στην υπόθεση εκείνη ήταν η επιτροπή πολιτών (Bürgerausschuss) της επίμαχης ΕΠΠ, η οποία αποτελούνταν από επτά φυσικά πρόσωπα τα οποία ορίζονταν στην προσφυγή, και όχι η ίδια η ΕΠΠ.
- 65 Υπό το πρίσμα των διαπιστώσεων που προηγήθηκαν, η προσφυγή πρέπει να κριθεί απαράδεκτη κατά το μέρος που ασκείται από την οντότητα η οποία καλείται «European Citizens' Initiative One of Us», με την επιφύλαξη του παραδεκτού της προσφυγής κατά το μέρος που ασκήθηκε και από τα επτά φυσικά πρόσωπα τα οποία συναπαρτίζουν την επιτροπή πολιτών της επίδικης ΕΠΠ.

Επί της δυνατότητας ασκήσεως προσφυγής κατά της προσβαλλομένης ανακοινώσεως κατά την έννοια του άρθρου 263 ΣΛΕΕ

- 66 Χωρίς να εγείρει τυπικώς ένσταση απαραδέκτου βάσει του άρθρου 114 του Κανονισμού Διαδικασίας της 2ας Μαΐου 1991, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η προσφυγή είναι απαράδεκτη, με το σκεπτικό ότι η προσβαλλόμενη ανακοίνωση δεν συνιστά πράξη δυνάμενη να προσβληθεί με προσφυγή ακυρώσεως βάσει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ.
- 67 Οι προσφεύγοντες αντικρούουν την άποψη της Επιτροπής.
- 68 Υπενθυμίζεται ότι προσφυγή ακυρώσεως βάσει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ μπορεί να ασκείται κατά όλων των πράξεων των θεσμικών οργάνων της Ένωσης, ανεξάρτητα από τη φύση ή τη μορφή τους, οι οποίες αποσκοπούν στην παραγωγή δεσμευτικών εννόμων αποτελεσμάτων, ικανών να θίξουν τα συμφέροντα του προσφεύγοντος, μεταβάλλοντας ουσιωδώς τη νομική του κατάσταση (αποφάσεις της 11ης Νοεμβρίου 1981, *IBM* κατά Επιτροπής, 60/81, EU:C:1981:264, σκέψη 9^η της 9ης Σεπτεμβρίου 2015, *Λητώ Μαιευτικό Γυναικολογικό και Χειρουργικό Κέντρο* κατά Επιτροπής, C-506/13 P, EU:C:2015:562, σκέψη 16, και της 20ής Σεπτεμβρίου 2016, *Μαλλής κ.λπ. κατά Επιτροπής και ΕΚΤ*, C-105/15 P έως C-109/15 P, EU:C:2016:702, σκέψη 51).
- 69 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η προσβαλλόμενη ανακοίνωση δεν συνιστά –ως εκ της μορφής και της φύσεώς της– πράξη η οποία αποσκοπεί στην παραγωγή δεσμευτικών εννόμων αποτελεσμάτων, πόσω μάλλον ικανών να επηρεάσουν τη νομική κατάσταση των προσφευγόντων μεταβάλλοντας ουσιωδώς τη νομική κατάστασή τους. Συγκεκριμένα, η προσβαλλόμενη ανακοίνωση δεν προβλέπει υποχρεώσεις, και δη υποχρεώσεις τις οποίες υπέχουν οι προσφεύγοντες, ούτε ρυθμίζει τη νομική κατάστασή τους ή τις αρμοδιότητές τους. Πρόκειται μάλλον για πράξη της Επιτροπής στην οποία αποτυπώνεται η πρόθεσή της να ακολουθήσει ορισμένη συμπεριφορά και δεν μπορεί να θεωρηθεί ως πράξη με την οποία παράγονται έννομα αποτελέσματα. Προς στήριξη της επιχειρηματολογίας της, η Επιτροπή επικαλείται τις αποφάσεις της 6ης Απριλίου 2000, *Ισπανία κατά Επιτροπής* (C-443/97, EU:C:2000:190), και της 20ής Μαΐου 2010, *Γερμανία κατά Επιτροπής* (T-258/06, EU:T:2010:214).

- 70 Όπως προκύπτει από τη νομολογία του δικαστή της Ένωσης, για να καθοριστεί αν μια πράξη παράγει έννομα αποτελέσματα, πρέπει να εξεταστεί ιδίως το αντικείμενο, το περιεχόμενο και η ουσία της καθώς και το πραγματικό και νομικό πλαίσιο εντός του οποίου αυτή εκδόθηκε (διάταξη της 8ης Μαρτίου 2012, Octapharma Pharmazeutika κατά EMA, T-573/10, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2012:114, σκέψη 30· βλ. επίσης, συναφώς, διάταξη της 13ης Ιουνίου 1991, Sunzest κατά Επιτροπής, C-50/90, EU:C:1991:253, σκέψεις 12 και 13, και απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 2010, Internationaler Hilfsfonds κατά Επιτροπής, C-362/08 P, EU:C:2010:40, σκέψη 58).
- 71 Αντικείμενο της προσφυγής ακυρώσεως εν προκειμένω είναι η προσβαλλόμενη ανακοίνωση, διά της οποίας η Επιτροπή έλαβε οριστική θέση να μην υποβάλει πρόταση εκδόσεως νομικής πράξεως ανταποκρινόμενη στα αιτήματα της επίδικης ΕΠΠ. Στο πλαίσιο αυτής της ΕΠΠ, είχαν προταθεί τρεις τροποποιήσεις πράξεων της Ένωσης και το περιεχόμενό τους είχε προσδιοριστεί επακριβώς. Επομένως, πρέπει να διαπιστωθεί αν αυτή η ανακοίνωση συνιστά πράξη δυνάμενη να προσβληθεί κατά την έννοια της νομολογίας που παρατέθηκε στις σκέψεις 68 και 70 ανωτέρω.
- 72 Από το άρθρο 11, παράγραφος 4, ΣΕΕ και την αιτιολογική σκέψη 1 του κανονισμού 211/2011 προκύπτει ότι οι πολίτες της Ένωσης, εφόσον συγκεντρωθεί αριθμός τουλάχιστον ενός εκατομμυρίου, οι οποίοι είναι υπήκοοι σημαντικού αριθμού κρατών μελών, έχουν το δικαίωμα να απευθύνουν απευθείας αίτημα στην Επιτροπή καλώντας την να υποβάλει πρόταση εκδόσεως νομικής πράξεως της Ένωσης για την εφαρμογή των Συνθηκών, δικαίωμα παρόμοιο με το δικαίωμα που εκχωρείται στο Κοινοβούλιο, δυνάμει του άρθρου 225 ΣΛΕΕ, και στο Συμβούλιο, δυνάμει του άρθρου 241 ΣΛΕΕ. Όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 1 του κανονισμού 211/2011, το δικαίωμα αυτό σκοπεί να ενισχύσει την ευρωπαϊκή ιθαγένεια και να βελτιώσει περαιτέρω τη δημοκρατική λειτουργία της Ένωσης με τη συμμετοχή των πολιτών στη δημοκρατική ζωή της Ένωσης (βλ. απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 2017, *Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe* κατά Επιτροπής, T-646/13, EU:T:2017:59, σκέψη 18 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Το δικαίωμα το οποίο παρέχεται στους πολίτες της Ένωσης ρυθμίζεται από τον κανονισμό 211/2011.
- 73 Ο κανονισμός 211/2011 ορίζει τις διαδικασίες και τις προϋποθέσεις για την υποβολή τέτοιας ΕΠΠ. Στην αιτιολογική σκέψη 8, διευκρινίζεται ότι απαιτείται κάποιο κατ' ελάχιστο ποσοστό οργανωμένης δομής και, προς τον σκοπό αυτό, προβλέπει τη δημιουργία επιτροπής πολιτών, την οποία απαρτίζουν φυσικά πρόσωπα (οι διοργανωτές) προερχόμενα από τουλάχιστον επτά διαφορετικά κράτη μέλη, η οποία είναι επιφορτισμένη με την κατάρτιση και την υποβολή της ΕΠΠ στην Επιτροπή. Ο κανονισμός 211/2011 προβλέπει, στο άρθρο 4, ότι η πρόταση της ΕΠΠ καταχωρίζεται στην Επιτροπή και ότι η καταχώριση αυτή πραγματοποιείται υπό τον όρο ότι η Επιτροπή διαπιστώνει την πλήρωση ορισμένων προϋποθέσεων οι οποίες ορίζονται στην προαναφερθείσα διάταξη. Μόνον έπειτα από την καταχώριση αυτή μπορεί να ξεκινήσει η συγκέντρωση των δηλώσεων υποστηρίξεως μιας προτάσεως της ΕΠΠ από τουλάχιστον ένα εκατομμύριο υπογραφόντων, προερχόμενων από το ένα τέταρτο τουλάχιστον των κρατών μελών. Η συγκέντρωση αυτή πρέπει να πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο των διαδικασιών και προϋποθέσεων που ορίζονται, λεπτομερώς, στα άρθρα 5 έως 8 του κανονισμού 211/2011. Το άρθρο 9 του κανονισμού 211/2011 προβλέπει τη δυνατότητα των διοργανωτών, υπό την προϋπόθεση ότι έχει τηρηθεί το σύνολο των διαδικασιών και προϋποθέσεων που προβλέπει ο κανονισμός, να υποβάλουν την ΕΠΠ στην Επιτροπή.
- 74 Το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011, το οποίο συνιστά τη νομική βάση της προσβαλλομένης ανακοινώσεως, ορίζει ότι η Επιτροπή, εντός τριών μηνών από την υποβολή της ΕΠΠ σύμφωνα με το άρθρο 9 του προαναφερθέντος κανονισμού, εκθέτει σε ανακοίνωση τα νομικά και πολιτικά συμπεράσματά της σχετικά με την ΕΠΠ, τις ενδεχόμενες ενέργειες στις οποίες προτίθεται να προβεί και τους λόγους για τους οποίους θα προβεί ή δεν θα προβεί στις εν λόγω ενέργειες. Το άρθρο 10, παράγραφος 2, του κανονισμού 211/2011 προβλέπει ότι η ως άνω ανακοίνωση κοινοποιείται στους διοργανωτές, καθώς και στο Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο και δημοσιεύεται.

- 75 Το άρθρο 11 του κανονισμού 211/2011 προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι, εντός της τρίμηνης προθεσμίας του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του εν λόγω κανονισμού, οι διοργανωτές έχουν την ευκαιρία να παρουσιάσουν την ΕΠΠ σε δημόσια ακρόαση η οποία διοργανώνεται στο Κοινοβούλιο.
- 76 Λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι σκοπός του μηχανισμού της ΕΠΠ είναι να καλέσει την Επιτροπή να υποβάλει πρόταση εκδόσεως πράξεως, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της (βλ., συναφώς, απόφαση της 19ης Απριλίου 2016, Costantini κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-44/14, EU:T:2016:223, σκέψη 31), από τις προαναφερθείσες διατάξεις προκύπτει ότι η έκδοση της ανακοινώσεως της Επιτροπής την οποία προβλέπει το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011 συνιστά την ολοκλήρωση της σχετικής με την ΕΠΠ διαδικασίας, στον βαθμό που, μέσω της ανακοινώσεως αυτής, η Επιτροπή γνωρίζει, μεταξύ άλλων, στους διοργανωτές της ΕΠΠ την απόφασή της σχετικά με το αν θα αναλάβει ή όχι δράση σε συνέχεια της ΕΠΠ. Εξάλλου, δεν αμφισβητείται ότι η έκδοση της ανακοινώσεως αυτής συνιστά υποχρέωση η οποία βαρύνει την Επιτροπή.
- 77 Εν προκειμένω, από τη δικογραφία προκύπτει ότι προσφεύγοντες είναι οι διοργανωτές της επίδικης ΕΠΠ και ότι είναι επιφορτισμένοι με την κατάρτιση και την υποβολή της στην Επιτροπή ακολουθώντας τα περιγραφόμενα στα άρθρα 4 και 5 έως 9 του κανονισμού 211/2011 στάδια. Πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι η επίδικη ΕΠΠ υποστηρίχθηκε από 1 721 626 υπογράφοντες προερχόμενους από 28 κράτη μέλη. Επιπλέον, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι η προσβαλλόμενη ανακοίνωση εκθέτει την οριστική θέση της Επιτροπής, η οποία αποφάσισε να μην υποβάλει πρόταση εκδόσεως νομικής πράξεως και, γενικότερα, να μην αναλάβει οποιαδήποτε ενέργεια σε συνέχεια της επίδικης ΕΠΠ. Ακόμη, η ανακοίνωση αυτή αποτελεί την ολοκλήρωση της συγκεκριμένης διαδικασίας την οποία κίνησαν και διαχειρίστηκαν οι προσφεύγοντες βάσει του κανονισμού 211/2011, ενώ η έκδοσή της συνιστά υποχρέωση της Επιτροπής. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω στοιχείων, κρίνεται ότι η προσβαλλόμενη ανακοίνωση παράγει δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα ικανά να επηρεάσουν τα συμφέροντα των προσφευγόντων, μεταβάλλοντας ουσιωδώς τη νομική κατάστασή τους (βλ., συναφώς και κατ' αναλογία, αποφάσεις της 26ης Ιανουαρίου 2010, Internationaler Hilfsfonds κατά Επιτροπής, C-362/08 P, EU:C:2010:40, σκέψεις 52 και 58, και της 25ης Ιουνίου 1998, Lilly Industries κατά Επιτροπής, T-120/96, EU:T:1998:141, σκέψεις 50 έως 56).
- 78 Η κρίση αυτή δεν τίθεται εν αμφιβόλω από την επιχειρηματολογία της Επιτροπής.
- 79 Πρώτον, στον βαθμό που η προσβαλλόμενη ανακοίνωση περιλαμβάνει την οριστική θέση της Επιτροπής να μην υποβάλει πρόταση εκδόσεως νομικής πράξεως σε συνέχεια της επίδικης ΕΠΠ και περατώνει τη διαδικασία της ΕΠΠ την οποία κίνησαν και συνέχισαν οι προσφεύγοντες δυνάμει του κανονισμού 211/2011, θεωρείται ότι η ανακοίνωση αυτή δεν έχει τη φύση και τα χαρακτηριστικά των επίμαχων πράξεων στις αποφάσεις της 6ης Απριλίου 2000, Ισπανία κατά Επιτροπής (C-443/97, EU:C:2000:190), και της 20ής Μαΐου 2010, Γερμανία κατά Επιτροπής (T-258/06, EU:T:2010:214), τις οποίες επικαλείται η Επιτροπή (βλ. σκέψη 69 ανωτέρω), πράξεις οι οποίες είχαν θεωρηθεί, από τον δικαστή της Ένωσης, ως μη δυνάμενες να προσβληθούν με προσφυγή ακυρώσεως.
- 80 Συγκεκριμένα, η απόφαση της 6ης Απριλίου 2000, Ισπανία κατά Επιτροπής (C-443/97, EU:C:2000:190), αφορούσε προσφυγή ακυρώσεως κατά των εσωτερικών προσανατολισμών της Επιτροπής σχετικά με τις αμιγείς οικονομικές διορθώσεις στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 24 του κανονισμού (ΕΟΚ) 4253/88 του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1988, για τις διατάξεις εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 2052/88 όσον αφορά τον συντονισμό των παρεμβάσεων των διαφόρων διαρθρωτικών ταμείων μεταξύ τους καθώς και με τις παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και των λοιπών υφιστάμενων χρηματοδοτικών οργάνων (ΕΕ 1988, L 374, σ. 1). Το Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 34 της αποφάσεως αυτής, ότι οι ως άνω εσωτερικοί προσανατολισμοί απηχούσαν απλώς την πρόθεση της Επιτροπής να ακολουθήσει συγκεκριμένη γραμμή συμπεριφοράς κατά την άσκηση της αρμοδιότητας που της απένειμε το άρθρο 24 του κανονισμού 4253/88 και δεν μπορούσαν, επομένως, να θεωρηθούν ως αποβλέποντες στην παραγωγή εννόμων αποτελεσμάτων.

- 81 Εν προκειμένω, όμως, καθόσον η προσβαλλόμενη ανακοίνωση εμφανίζει τα χαρακτηριστικά τα οποία περιγράφονται στη σκέψη 77 ανωτέρω, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι δεν σκοπεύει στην παραγωγή εννόμων αποτελεσμάτων. Αντιθέτως προς την επίμαχη πράξη στην απόφαση της 6ης Απριλίου 2000, Ισπανία κατά Επιτροπής (C-443/97, EU:C:2000:190), η προσβαλλόμενη ανακοίνωση παράγει αποτελέσματα τα οποία βαίνουν πέραν της εσωτερικής σφαίρας της Επιτροπής.
- 82 Η απόφαση της 20ής Μαΐου 2010, Γερμανία κατά Επιτροπής (T-258/06, EU:T:2010:214), αφορούσε προσφυγή ακυρώσεως κατά της ερμηνευτικής ανακοινώσεως της Επιτροπής, σχετικά με το δίκαιο της Ένωσης που εφαρμόζεται στην ανάθεση συμβάσεων οι οποίες δεν καλύπτονται ή καλύπτονται εν μέρει από τις οδηγίες για τις δημόσιες συμβάσεις. Το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε, στη σκέψη 26 της αποφάσεως, ότι σκοπός της ανακοινώσεως αυτής ήταν η δημοσιοποίηση των θέσεων της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή των θεμελιωδών κανόνων που διέπουν τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων και πηγάζουν απευθείας από τους κανόνες και τις αρχές της Συνθήκης ΕΚ, ιδίως δε την αρχή της απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων και την αρχή της διαφάνειας, στις αναθέσεις συμβάσεων μη υποκειμένων ή εν μέρει υποκειμένων στις οδηγίες περί δημοσίων συμβάσεων. Εντός αυτού του πλαισίου το Γενικό Δικαστήριο συνέχισε κρίνοντας, στη σκέψη 27 της αποφάσεως αυτής, ότι, για να διαπιστωθεί αν μπορούσε να χαρακτηριστεί ως πράξη δυνάμενη να προσβληθεί με προσφυγή, η επίμαχη ανακοίνωση έπρεπε να αποσκοπεί στην παραγωγή νέων εννόμων αποτελεσμάτων σε σχέση με εκείνα που απέρρεαν από την εφαρμογή των θεμελιωδών αρχών της Συνθήκης ΕΚ και ότι, για να εξακριβωθεί τούτο, έπρεπε να εξεταστεί το περιεχόμενό της. Κατόπιν της εξετάσεως αυτής, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 162 της αποφάσεως, ότι η επίμαχη ανακοίνωση δεν περιείχε νέους κανόνες συνάψεως των δημοσίων συμβάσεων που να βαίνουν πέραν των υποχρεώσεων που απορρέουν από το ισχύον δίκαιο της Ένωσης και ότι, κατά συνέπεια, δεν μπορούσε να γίνει δεκτό ότι η ανακοίνωση παρήγε δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα, ικανά να επηρεάσουν τη νομική κατάσταση της προσφεύγουσας και των παρεμβαινόντων.
- 83 Εν προκειμένω, όμως, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι η προσβαλλόμενη ανακοίνωση συνιστά «ερμηνευτική» ανακοίνωση. Τουναντίον, τα περιγραφόμενα στη σκέψη 77 ανωτέρω χαρακτηριστικά αναδεικνύουν ότι η ανακοίνωση αυτή αποβλέπει στην παραγωγή δεσμευτικών εννόμων αποτελεσμάτων ικανών να επηρεάσουν τα συμφέροντα των προσφευγόντων, μεταβάλλοντας ουσιαδώς τη νομική κατάστασή τους.
- 84 Δεύτερον, η Επιτροπή αναφέρει ότι το άρθρο 11, παράγραφος 4, ΣΕΕ και ο κανονισμός 211/2011 παρέχουν στους διοργανωτές μιας ΕΠΠ, το πολύ, δικαίωμα να απαιτήσουν την υποβολή προτάσεως εκδόσεως νομικής πράξεως. Καθόσον η ίδια η πρόταση είναι αποκλειστικώς προκαταρκτική και προπαρασκευαστική εξ ορισμού, η απόρριψη αιτήματος για υποβολή τέτοιας προτάσεως δεν μπορεί να θεωρηθεί πράξη προοριζόμενη να παράγει έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, κατά τη νομολογία της Ένωσης, προσβαλλόμενη πράξη με την οποία απορρίπτεται αίτημα του προσφεύγοντος δεν μπορεί να εκτιμάται ανεξαρτήτως της πράξεως την οποία αφορά ρητώς το αίτημα αυτό και ότι, επομένως, η προσβαλλόμενη πράξη συνιστά πράξη δεκτική προσφυγής μόνον εάν η πράξη την οποία αφορά το αίτημα μπορούσε να προσβληθεί με προσφυγή ακυρώσεως ασκούμενη από τον προσφεύγοντα.
- 85 Πράγματι, κατά πάγια νομολογία, οσάκις μια πράξη της Επιτροπής έχει αρνητικό χαρακτήρα, πρέπει να εκτιμάται σε σχέση προς τη φύση της αιτήσεως της οποίας αυτή συνιστά απάντηση (βλ. διάταξη της 14ης Δεκεμβρίου 2005, Arizona Chemical κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-369/03, EU:T:2005:458, σκέψη 64 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Ειδικότερα, η άρνηση αποτελεί πράξη δυνάμενη να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως κατά την έννοια του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, εφόσον η πράξη την οποία το όργανο αρνείται να εκδώσει θα μπορούσε να προσβληθεί βάσει της διατάξεως αυτής (βλ. απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 1996, Salt Union κατά Επιτροπής, T-330/94, EU:T:1996:154, σκέψη 32 και παρατιθέμενη νομολογία).

- 86 Όπως, όμως, έχει ήδη κριθεί, η νομολογία αυτή δεν έχει εφαρμογή οσάκις, όπως εν προκειμένω, η απόφαση της Επιτροπής λαμβάνεται στο πλαίσιο διαδικασίας η οποία ορίζεται συγκεκριμένα από κανονισμό της Ένωσης και στο πλαίσιο της οποίας η Επιτροπή είναι υποχρεωμένη να αποφαινεται επί των αιτήσεων που υποβάλλουν οι ιδιώτες δυνάμει του κανονισμού αυτού (βλ. συναφώς, απόφαση της 25ης Ιουνίου 1998, Lilly Industries κατά Επιτροπής, T-120/96, EU:T:1998:141, σκέψεις 62 και 63).
- 87 Επομένως, η εκτεθείσα στη σκέψη 84 ανωτέρω επιχειρηματολογία της Επιτροπής πρέπει να απορριφθεί.
- 88 Τρίτον, προς στήριξη της θέσεώς της ότι η προσβαλλόμενη ανακοίνωση δεν είναι δεκτική προσφυγής, η Επιτροπή επικαλέστηκε, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, την απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2014, Schönberger κατά Κοινοβουλίου (C-261/13 P, EU:C:2014:2423), σχετικά με τη δυνατότητα προσβολής αποφάσεως με την οποία η Επιτροπή Αναφορών του Κοινοβουλίου περάτωσε την έρευνα επί της υποβληθείσας από τον προσφεύγοντα στην υπόθεση εκείνη αναφοράς.
- 89 Στο πλαίσιο της αποφάσεως της 9ης Δεκεμβρίου 2014, Schönberger κατά Κοινοβουλίου (C-261/13 P, EU:C:2014:2423), το Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 22, ότι η απόφαση με την οποία το Κοινοβούλιο, αποφαινόμενο επί αναφοράς, έκρινε ότι η αναφορά δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις του άρθρου 227 ΣΛΕΕ έπρεπε να υπαχθεί σε δικαστικό έλεγχο, δεδομένου ότι ήταν σε θέση να θίξει το δικαίωμα αναφοράς του ενδιαφερομένου. Το ίδιο ισχύει και για την απόφαση με την οποία το Κοινοβούλιο, προσβάλλοντας τον ίδιο τον πυρήνα του δικαιώματος αναφοράς, αρνείται ή παραλείπει να επιληφθεί αναφοράς που του υποβάλλεται και, κατά συνέπεια, να ελέγξει κατά πόσον πληρούνται στη συγκεκριμένη περίπτωση οι προϋποθέσεις του άρθρου 227 ΣΛΕΕ.
- 90 Αντιθέτως, ως προς αναφορά η οποία κατά το Κοινοβούλιο πληρούσε τις προϋποθέσεις του άρθρου 227 ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 24 της αποφάσεως της 9ης Δεκεμβρίου 2014, Schönberger κατά Κοινοβουλίου (C-261/13 P, EU:C:2014:2423), ότι το Κοινοβούλιο διέθετε ευρεία διακριτική ευχέρεια, πολιτικής φύσεως, ως προς τη συνέχεια που μπορούσε να δώσει σε τέτοια αναφορά. Το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η σχετική απόφαση δεν υπέκειτο σε δικαστικό έλεγχο, ανεξαρτήτως αν, με την απόφαση αυτή, το Κοινοβούλιο έλαβε το ίδιο τα προβλεπόμενα μέτρα ή εκτίμησε ότι δεν ήταν σε θέση να το πράξει και διαβίβασε την αναφορά στο αρμόδιο όργανο ή στην αρμόδια υπηρεσία ώστε να λάβουν τα μέτρα αυτά.
- 91 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή υποστήριξε, κατ' ουσίαν, ότι η συλλογιστική που ακολουθήθηκε στην απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2014, Schönberger κατά Κοινοβουλίου (C-261/13 P, EU:C:2014:2423), μπορούσε να εφαρμοστεί αναλογικώς και στην υπό κρίση υπόθεση, στον βαθμό που, όπως και το Κοινοβούλιο, η ίδια διαθέτει ευρεία διακριτική ευχέρεια ως προς τη συνέχεια που μπορεί να δώσει σε μια ΕΠΠ. Εξάλλου, υποστηρίζει ότι, σε αντίθεση προς το δικαίωμα αναφοράς, το δικαίωμα συμμετοχής στη δημοκρατική ζωή της Ένωσης μέσω της ΕΠΠ δεν αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα και ότι θα ήταν, επομένως, ασυνεπές να του επιφυλαχθεί «περισσότερο ενισχυμένη» δικαστική προστασία από την επιφυλασσόμενη στο δικαίωμα αναφοράς.
- 92 Υπό το πρίσμα της σκέψεως 22 της αποφάσεως της 9ης Δεκεμβρίου 2014, Schönberger κατά Κοινοβουλίου (C-261/13 P, EU:C:2014:2423), πρέπει να εξεταστεί αν η άρνηση της Επιτροπής να υποβάλει στον νομοθέτη της Ένωσης πρόταση εκδόσεως νομικής πράξεως, διατυπωμένης στο πλαίσιο ανακοινώσεως η οποία εκδίδεται βάσει του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011, είναι ικανή να επηρεάσει το αντλούμενο από το άρθρο 11, παράγραφος 4, ΣΕΕ δικαίωμα των πολιτών.
- 93 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το δικαίωμα των πολιτών, δυνάμει του άρθρου 11, παράγραφος 4, ΣΕΕ, σκοπεί στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας και στη βελτίωση περαιτέρω της δημοκρατικής λειτουργίας της Ένωσης (βλ. σκέψη 72 ανωτέρω), με απώτερο σκοπό να ενθαρρυνθεί η συμμετοχή των πολιτών στη δημοκρατική ζωή και να καταστεί η Ένωση περισσότερο προσιτή (βλ. αιτιολογική σκέψη 2 του κανονισμού 211/2011). Εάν δεν υπαχθεί σε δικαστικό έλεγχο η άρνηση της Επιτροπής να

υποβάλει στον νομοθέτη της Ένωσης πρόταση εκδόσεως νομικής πράξεως, άρνηση η οποία διατυπώνεται στην ανακοίνωση του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011, υπονομεύεται η επίτευξη του σκοπού αυτού, καθόσον ο κίνδυνος αυθαιρεσίας εκ μέρους της Επιτροπής μπορεί να αποτρέψει κάθε προσφυγή στον μηχανισμό της ΕΠΠ, ιδίως δεδομένων των απαιτητικών διαδικασιών και προϋποθέσεων στις οποίες υπόκειται ο μηχανισμός αυτός.

- 94 Εξάλλου, πρέπει να σημειωθεί ότι ο μηχανισμός της αναφοράς ο οποίος εξετάστηκε στο πλαίσιο της αποφάσεως της 9ης Δεκεμβρίου 2014, Schönberger κατά Κοινοβουλίου (C-261/13 P, EU:C:2014:2423), και ο μηχανισμός της ΕΠΠ δεν εμφανίζουν ομοιότητες.
- 95 Όπως προκύπτει από την απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2014, Schönberger κατά Κοινοβουλίου (C-261/13 P, EU:C:2014:2423), η αναφορά, καταρχάς, εξετάζεται προκειμένου να εκτιμηθεί το παραδεκτό της με βάση τις προϋποθέσεις του άρθρου 227 ΣΛΕΕ και, ακολούθως, υπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του Κοινοβουλίου όσον αφορά τη συνέχεια που πρέπει να δοθεί. Μεταξύ αυτών των δύο σταδίων, η αναφορά δεν υπόκειται σε καμία πρόσθετη προϋπόθεση ή διαδικασία που να επηρεάζει τον αναφέροντα και τη νομική του κατάσταση.
- 96 Αντιθέτως, η «παραδεκτή» ΕΠΠ, υπό την έννοια ότι έχει καταχωριστεί σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, του κανονισμού 211/2011 (πρώτο στάδιο του μηχανισμού της ΕΠΠ), πρέπει να πληροί πρόσθετες προϋποθέσεις προκειμένου να υποβληθεί προς εξέταση στην Επιτροπή στο πλαίσιο της ανακοινώσεως που εκδίδεται σύμφωνα με το άρθρο 10 του κανονισμού 211/2011 (δεύτερο στάδιο του μηχανισμού της ΕΠΠ). Αυτές οι πρόσθετες προϋποθέσεις, τις οποίες πρέπει να εκπληρώσουν οι διοργανωτές, αφορούν, κατ' ουσίαν, τη συγκέντρωση των δηλώσεων υποστηρίξεως από τους υπογράφοντες, με βάση τις λεπτομερείς προβλέψεις του εν λόγω κανονισμού. Μόνον μετά την πλήρωση των προϋποθέσεων αυτών η ΕΠΠ εξετάζεται από την Επιτροπή.
- 97 Εξάλλου, όσον αφορά τη διαδικασία που έπεται της καταχωρίσεως προτάσεως ΕΠΠ, ο κανονισμός 211/2011 περιλαμβάνει διατάξεις οι οποίες μπορούν να χαρακτηριστούν ως διαδικαστικές εγγυήσεις υπέρ των διοργανωτών, πράγμα που, επομένως, συνεπάγεται ότι η ανακοίνωση η οποία εκδίδεται βάσει του άρθρου 10 του κανονισμού 211/2011 παράγει δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα έναντι τους (βλ., συναφώς και κατ' αναλογίαν, απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2002, DuPont Teijin Films Luxembourg κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-113/00, EU:T:2002:214, σκέψεις 47 έως 55, και διάταξη της 14ης Δεκεμβρίου 2005, Arizona Chemical κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-369/03, EU:T:2005:458, σκέψεις 72 και 82). Πιο συγκεκριμένα, πρώτον, βάσει του άρθρου 9 και του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 211/2011, η Επιτροπή συναντά τους διοργανωτές «σε κατάλληλο επίπεδο» για να τους δώσει την ευκαιρία να εξηγήσουν λεπτομερώς τα θέματα που τίγονται στην ΕΠΠ. Δεύτερον, το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011 προβλέπει ρητώς την υποχρέωση της Επιτροπής να εκθέσει τους λόγους για τους οποίους θα προβεί ή δεν θα προβεί σε ενέργειες σε συνέχεια της ΕΠΠ. Αυτή η υποχρέωση της Επιτροπής διευκρινίζεται περισσότερο στην αιτιολογική σκέψη 20 του ίδιου κανονισμού, κατά την οποία, μεταξύ άλλων, η Επιτροπή, προκειμένου να καταδεικνύει ότι εξετάζεται προσεκτικά μια ΕΠΠ, θα πρέπει να εξηγήσει σαφώς, κατανοητώς και λεπτομερώς τους λόγους για τις ενέργειες στις οποίες προτίθεται να προβεί και θα πρέπει επίσης να δηλώνει τους λόγους για τους οποίους δεν προτίθεται να αναλάβει οποιαδήποτε δράση. Τρίτον, το άρθρο 10, παράγραφος 2, του κανονισμού 211/2011 προβλέπει ότι η ανακοίνωση του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του εν λόγω κανονισμού πρέπει όχι μόνον να δημοσιεύεται, αλλά και να κοινοποιείται, μεταξύ άλλων, στους διοργανωτές.
- 98 Λόγω των πρόσθετων προϋποθέσεων τις οποίες πρέπει να πληρούν οι διοργανωτές και των διαδικαστικών εγγυήσεων που προβλέπονται υπέρ τους, όπως εκτέθηκαν στις σκέψεις 96 και 97 ανωτέρω, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η άρνηση της Επιτροπής να υποβάλει στον νομοθέτη της Ένωσης πρόταση εκδόσεως νομικής πράξεως, η οποία διατυπώνεται στην ανακοίνωση του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011, παράγει δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα έναντι τους, κατά την έννοια της παρατεθείσας νομολογίας στη σκέψη 68 ανωτέρω.

- 99 Εξάλλου, όσον αφορά το επιχείρημα της Επιτροπής, στη σκέψη 91 *in fine* ανωτέρω, το οποίο αντλείται από το γεγονός ότι, σε αντίθεση με το δικαίωμα της αναφοράς, το δικαίωμα της ΕΠΠ δεν συνιστά θεμελιώδες δικαίωμα και δεν πρέπει, ως εκ τούτου, να τυγχάνει περισσότερο ενισχυμένης δικαστικής προστασίας από της επιφυλασσόμενης στο δικαίωμα της αναφοράς, πρέπει να σημειωθεί ότι, στον βαθμό που η υπό κρίση προσφυγή πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, το επιχείρημα αυτό της Επιτροπής δεν μπορεί να ανατρέψει το συμπέρασμα περί του παραδεκτού της εν λόγω προσφυγής. Εν πάση περιπτώσει, επιβάλλεται η επισήμανση ότι, καίτοι το δικαίωμα της ΕΠΠ δεν περιλαμβάνεται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του δικαιώματος της αναφοράς, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 44 του εν λόγω Χάρτη, γεγονός παραμένει ότι το δικαίωμα αυτό προβλέπεται στο πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης, ήτοι στο άρθρο 11, παράγραφος 4, ΣΕΕ. Επομένως, προβλέπεται σε κείμενο το οποίο έχει την ίδια νομική ισχύ με την αποδιδόμενη στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.
- 100 Επομένως, το επιχείρημα της Επιτροπής ότι το δικαίωμα της ΕΠΠ τυγχάνει περισσότερο ενισχυμένης δικαστικής προστασίας από την επιφυλασσόμενη στο δικαίωμα της αναφοράς πρέπει, εν πάση περιπτώσει, να απορριφθεί.
- 101 Υπό το πρίσμα των ανωτέρω σκέψεων, η ένσταση απαραδέκτου την οποία ήγειρε η Επιτροπή πρέπει να απορριφθεί.

Επί της ουσίας

- 102 Από την επιχειρηματολογία των προσφευγόντων προκύπτουν πέντε λόγοι ακυρώσεως. Ο πρώτος λόγος αντλείται από παράβαση του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011 λόγω της μη υποβολής, από την Επιτροπή, προτάσεως εκδόσεως νομικής πράξεως σε συνέχεια της επίδικης ΕΠΠ. Ο δεύτερος λόγος, οποίος προβάλλεται επικουρικός προς στήριξη του πρώτου λόγου, αντλείται από παράβαση του άρθρου 11, παράγραφος 4, ΣΕΕ λόγω αυτής της μη υποβολής προτάσεως εκδόσεως νομικής πράξεως. Ο τρίτος λόγος ακυρώσεως αντλείται από παράβαση του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011 καθόσον η Επιτροπή δεν εξέθεσε χωριστά, στην προσβαλλόμενη ανακοίνωση, τα νομικά και πολιτικά συμπεράσματά της επί της επίδικης ΕΠΠ. Ο τέταρτος λόγος ακυρώσεως αντλείται από παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως. Ο πέμπτος λόγος ακυρώσεως αντλείται από πολλαπλή πλάνη εκτιμήσεως στην οποία υπέπεσε η Επιτροπή.

Επί του πρώτου λόγου ακυρώσεως ο οποίος αντλείται από παράβαση του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011, λόγω της μη υποβολής προτάσεως εκδόσεως νομικής πράξεως σε συνέχεια της επίδικης ΕΠΠ

- 103 Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι το δικαίωμα της Επιτροπής να μην αναλάβει ενέργειες σε συνέχεια μιας ΕΠΠ πρέπει να τύχει συστατικής ερμηνείας. Συγκεκριμένα, απόφαση τέτοιου είδους μπορεί να εκδοθεί μόνο εφόσον συντρέχουν οι εξής τρεις περιστάσεις: πρώτον, οσάκις τα ζητούμενα μέτρα στο πλαίσιο της ΕΠΠ δεν είναι πλέον απαραίτητα, καθόσον εκδόθηκαν ενόσω εκκρεμούσε ακόμη η ΕΠΠ ή το πρόβλημα το οποίο αυτή πραγματευόταν έπαψε να υφίσταται ή ακόμη επιλύθηκε με άλλο ικανοποιητικό τρόπο, δεύτερον, οσάκις η έκδοση των ζητούμενων μέτρων στο πλαίσιο της ΕΠΠ κατέστη αδύνατη μετά την καταχώριση της ΕΠΠ και, τρίτον, οσάκις η πρωτοβουλία των πολιτών δεν περιλαμβάνει συγκεκριμένη πρόταση ενεργειών, αλλά απλώς επισημαίνει την ύπαρξη ενός προβλήματος το οποίο πρέπει να επιλυθεί, καταλείποντας στην Επιτροπή την απόφαση περί καθορισμού, εφόσον παρίσταται ανάγκη, των ενεργειών που μπορούν να αναληφθούν. Πέραν των ως άνω τριών περιστάσεων, η λήψη της αποφάσεως να μην αναλάβει οποιαδήποτε ενέργεια αντιβαίνει στο άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011. Κατά τους προσφεύγοντες, καμία από τις τρεις αυτές περιστάσεις δεν συντρέχει εν προκειμένω.

- 104 Η Επιτροπή αντικρούει την άποψη των προσφευγόντων.
- 105 Κατά το άρθρο 17, παράγραφος 1, ΣΕΕ, η Επιτροπή προάγει το κοινό συμφέρον της Ένωσης και αναλαμβάνει τις κατάλληλες πρωτοβουλίες για τον σκοπό αυτό.
- 106 Κατά το άρθρο 17, παράγραφος 2, ΣΕΕ, νομοθετική πράξη της Ένωσης μπορεί να εκδίδεται μόνο βάσει «προτάσεως της Επιτροπής», εκτός των περιπτώσεων για τις οποίες οι Συνθήκες ορίζουν άλλως.
- 107 Ομοίως, η συνήθης νομοθετική διαδικασία, την οποία αφορά το σύνολο των προτάσεων της επίδικης ΕΠΠ, συνίσταται, κατά το άρθρο 289 ΣΛΕΕ, στην έκδοση κανονισμών, οδηγιών, ή αποφάσεων από κοινού από το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, «μετά από πρόταση της Επιτροπής».
- 108 Εξάλλου, το άρθρο 17, παράγραφος 3, τρίτο εδάφιο, ΣΕΕ προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι η Επιτροπή ασκεί τα καθήκοντά της με πλήρη ανεξαρτησία και ότι τα μέλη της δεν επιζητούν ούτε δέχονται υποδείξεις από κυβερνήσεις, θεσμικά όργανα, λοιπά όργανα ή οργανισμούς.
- 109 Η εξουσία νομοθετικής πρωτοβουλίας την οποία αναγνωρίζουν στην Επιτροπή το άρθρο 17, παράγραφος 2, ΣΕΕ και το άρθρο 289 ΣΛΕΕ σημαίνει ότι στην Επιτροπή εναπόκειται, καταρχήν, να αποφασίσει αν θα υποβάλει ή όχι μια πρόταση νομοθετικής πράξεως, και, ενδεχομένως, να προσδιορίσει το αντικείμενο, τον σκοπό και το περιεχόμενο της προτάσεως αυτής (απόφαση της 14ης Απριλίου 2015, Συμβούλιο κατά Επιτροπής, C-409/13, EU:C:2015:217, σκέψεις 70 και 74).
- 110 Αυτό το οιονεί μονοπώλιο όσον αφορά το δικαίωμα νομοθετικής πρωτοβουλίας το οποίο απονέμουν οι Συνθήκες στην Επιτροπή (προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Jääskinen στην υπόθεση Συμβούλιο κατά Επιτροπής, C-409/13, EU:C:2014:2470, σημείο 43) εξηγείται από την αποστολή της, δυνάμει του άρθρου 17, παράγραφος 1, ΣΕΕ, η οποία συνίσταται στην προώθηση του κοινού συμφέροντος της Ένωσης, καθώς και από την ανεξαρτησία της οποίας απολαύει, δυνάμει του άρθρου 17, παράγραφος 3, τρίτο εδάφιο, ΣΕΕ, κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της.
- 111 Το μνημονεύόμενο στη σκέψη 110 ανωτέρω οιονεί μονοπώλιο δεν επηρεάζεται από το δικαίωμα της ΕΠΠ το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 11, παράγραφος 4, ΣΕΕ. Η διάταξη αυτή προβλέπει το δικαίωμα ορισμένου ελάχιστου αριθμού πολιτών, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, να «καλέσουν» την Επιτροπή να υποβάλει κατάλληλη πρόταση. Είναι προφανές ότι το γράμμα της διατάξεως αυτής δεν επιβεβαιώνει τυχόν ερμηνεία σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή υποχρεούται να υποβάλει πρόταση εκδόσεως νομικής πράξεως σε συνέχεια μιας ΕΠΠ.
- 112 Εξάλλου, όπως ορθά παρατηρεί η Επιτροπή, το συμπέρασμα αυτό προκύπτει και από τη διάρθρωση του άρθρου 11 ΣΕΕ και του άρθρου 24 ΣΛΕΕ, τα οποία συγκαταλέγουν την ΕΠΠ στα λοιπά μέσα με τα οποία οι πολίτες μπορούν να υποβάλουν ορισμένα ζητήματα στα θεσμικά όργανα της Ένωσης, τα οποία μέσα συνίστανται, μεταξύ άλλων, στη διατήρηση διαλόγου με τις αντιπροσωπευτικές ενώσεις και την κοινωνία των πολιτών, στην προσφυγή στις διαβουλεύσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη, στο δικαίωμα της αναφοράς και στην προσφυγή στον διαμεσολαβητή.
- 113 Η βούληση της συντακτικής εξουσίας της Ένωσης να μην απονείμει εξουσία νομοθετικής πρωτοβουλίας στον μηχανισμό της ΕΠΠ επιβεβαιώνεται από την αιτιολογική σκέψη 1 του κανονισμού 211/2011, η οποία παρομοιάζει, κατ' ουσίαν, το δικαίωμα το οποίο απονέμεται στην ΕΠΠ με εκείνο που απονέμεται στο Κοινοβούλιο, δυνάμει του άρθρου 225 ΣΛΕΕ, και στο Συμβούλιο, δυνάμει του άρθρου 241 ΣΛΕΕ. Αίτηση προερχόμενη από το Κοινοβούλιο ή το Συμβούλιο δεν υποχρεώνει την Επιτροπή να υποβάλει πρόταση εκδόσεως νομικής πράξεως (προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Jääskinen στην υπόθεση Συμβούλιο κατά Επιτροπής, C-409/13, EU:C:2014:2470, σημείο 48· βλ. επίσης, συναφώς και κατ' αναλογία, απόφαση της 22ας Μαΐου 1990, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, C-70/88, EU:C:1990:217, σκέψη 19).

- 114 Αυτή η βούληση της συντακτικής εξουσίας επιβεβαιώνεται και από το γράμμα του ίδιου του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011, το οποίο προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι η Επιτροπή εκθέτει σε ανακοίνωση τις «ενδεχόμενες» ενέργειες στις οποίες προτίθεται να προβεί σε συνέχεια μιας ΕΠΠ καθώς και τους λόγους για τους οποίους «θα προβεί ή δεν θα προβεί» στις εν λόγω ενέργειες. Από τη διατύπωση αυτή προκύπτει σαφώς ότι η Επιτροπή δεν δεσμεύεται να δώσει συνέχεια σε μια ΕΠΠ.
- 115 Εν προκειμένω, η προτεινόμενη από τους προσφεύγοντες ερμηνεία του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011, η οποία εκτίθεται στη σκέψη 103 ανωτέρω, καταλήγει, κατ' ουσίαν, να στερήσει κάθε εξουσία εκτιμήσεως από την Επιτροπή στο πλαίσιο της ασκήσεως της εξουσίας νομοθετικής πρωτοβουλίας σε συνέχεια μιας ΕΠΠ. Συγκεκριμένα, εάν επιβεβαιωνόταν η ερμηνεία αυτή, η Επιτροπή θα ήταν, εν τέλει, υποχρεωμένη να αναλάβει τις «συγκεκριμένες» ενέργειες (σύμφωνα με τον όρο τον οποίο χρησιμοποίησαν οι προσφεύγοντες ο οποίος παρατίθεται στη σκέψη 103 ανωτέρω) τις οποίες προτείνει η ΕΠΠ. Μια τέτοια ερμηνεία αντιβαίνει, ωστόσο, στο οιοονεί μονοπώλιο της νομοθετικής πρωτοβουλίας το οποίο απονέμουν οι Συνθήκες στην Επιτροπή και στη σημαντική εξουσία εκτιμήσεως της οποίας απολαύει κατά την άσκηση αυτής της πρωτοβουλίας (βλ. σκέψεις 109 έως 114 ανωτέρω).
- 116 Το εκτιθέμενο στη σκέψη 115 ανωτέρω συμπέρασμα, σύμφωνα με το οποίο η Επιτροπή δεν υποχρεούται να αναλάβει τις συγκεκριμένες ενέργειες τις οποίες προτείνει μια ΕΠΠ δεν τίθεται εν αμφιβόλω από την ύπαρξη της διαδικασίας καταχωρίσεως μιας προτάσεως ΕΠΠ, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 4 του κανονισμού 211/2011, όπως κατ' ουσίαν υποστηρίζουν οι προσφεύγοντες.
- 117 Πράγματι, η καταχώριση αποτελεί απλώς προαπαιτούμενο το οποίο πρέπει να εκπληρώσουν οι διοργανωτές πριν ξεκινήσουν τη συγκέντρωση των δηλώσεων υποστηρίξεως. Όπως αναγνωρίζουν οι κύριοι διάδικοι, σκοπός της διαδικασίας καταχωρίσεως είναι να αποτραπεί το ενδεχόμενο να προβούν οι διοργανωτές σε άσκοπες προσπάθειες για μια ΕΠΠ η οποία, εκ προοιμίου, δεν μπορεί να καταλήξει στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Παρά ταύτα, προκύπτει από τα κριτήρια τα οποία ρυθμίζουν την άρνηση καταχωρίσεως του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχεία β' έως δ', του κανονισμού 211/2011, σε περίπτωση που η πρόταση ΕΠΠ ευρίσκεται καταφανώς εκτός του πλαισίου των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής δύναμει των οποίων μπορεί να υποβάλλει προτάσεις εκδόσεως νομικής πράξεως της Ένωσης για την εφαρμογή των Συνθηκών ή στην περίπτωση που είναι κατάφωρα καταχρηστική, επιπόλαια ή κακόβουλη ή ακόμη στην περίπτωση που αντίκειται προφανώς στις αξίες της Ένωσης όπως αυτές ορίζονται με το άρθρο 2 ΣΕΕ, ότι η απόφαση καταχωρίσεως ή μη προτάσεως ΕΠΠ προϋποθέτει μια πρώτη εκτίμηση εκ μέρους της Επιτροπής από νομικής απόψεως και δεν προδικάζει την εκτίμηση της Επιτροπής στο πλαίσιο της ανακοινώσεως η οποία εκδίδεται βάσει του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011 (βλ., συναφώς, απόφαση της 19ης Απριλίου 2016, Costantini κ.λπ. κατά Επιτροπής, Τ-44/14, ΕΥ:Τ:2016:223, σκέψη 53).
- 118 Υπό το πρίσμα των ανωτέρω σκέψεων, πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η ερμηνεία του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011 την οποία προτείνουν οι προσφεύγοντες είναι νομικά εσφαλμένη. Κατά συνέπεια, ο πρώτος λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του δεύτερου λόγου ακυρώσεως, ο οποίος προβάλλεται επικουρικός και αντλείται από παράβαση του άρθρου 11, παράγραφος 4, ΣΕΕ λόγω μη υποβολής προτάσεως εκδόσεως νομικής πράξεως σε συνέχεια της επίδικης ΕΠΠ

- 119 Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι, στην περίπτωση που η προτεινόμενη από αυτούς ερμηνεία του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011 (βλ. σκέψη 103 ανωτέρω) δεν γίνει δεκτή, η διάταξη αυτή δεν είναι σύμφωνη με το άρθρο 11, παράγραφος 4, ΣΕΕ. Κατά τους προσφεύγοντες, το άρθρο αυτό πρέπει να ερμηνευτεί κατά τρόπο ώστε να προσδίδει πραγματική

πρόσθετη αξία στη δυνατότητα των πολιτών να επηρεάζουν τις πολιτικές της Ένωσης και να λαμβάνει υπόψη τη σημαντική προσπάθεια που απαιτείται για τη συγκέντρωση περισσότερων του ενός εκατομμυρίου υπογραφών.

- 120 Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν επίσης ότι η Επιτροπή, ως διοικητικό όργανο, δεν νομιμοποιείται να εκδώσει απόφαση η οποία υποκαθιστά νομοθετική πρόταση αμέσως και ρητώς εγκεκριμένη από περισσότερους από ένα εκατομμύριο πολίτες. Η δυνατότητα η οποία παρέχεται στην Επιτροπή είναι αντίθετη προς τις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών.
- 121 Η Επιτροπή αμφισβητεί την επιχειρηματολογία των προσφευγόντων.
- 122 Υπενθυμίζεται ότι ούτε το γράμμα του άρθρου 11, παράγραφος 4, ΣΕΕ ούτε το σύστημα των Συνθηκών, όπως εκτίθεται στις σκέψεις 105 έως 112 ανωτέρω, επιβεβαιώνουν την άποψη των προσφευγόντων ότι η Επιτροπή υποχρεούται να αναλάβει τις συγκεκριμένες ενέργειες τις οποίες προτείνει η ΕΠΠ.
- 123 Εξάλλου, δεδομένου ότι οι Συνθήκες της Ένωσης ορίζουν με σαφήνεια τον ρόλο και τις εξουσίες που παρέχονται στην ΕΠΠ καθώς και στα θεσμικά όργανα της Ένωσης στο πλαίσιο της διαδικασίας εκδόσεως νομικής πράξεως, η επίκληση από τους προσφεύγοντες, προς στήριξη της απόψεώς τους, συνταγματικών συστημάτων ορισμένων κρατών μελών, τα οποία παρέχουν πραγματική εξουσία νομοθετικής πρωτοβουλίας σε πρωτοβουλίες πολιτών οι οποίες οργανώνονται σε εθνικό επίπεδο, δεν είναι λυσιτελής και δεν μπορεί, ως εκ τούτου, να γίνει δεκτή.
- 124 Πρέπει, επίσης, να επισημανθεί ότι η απόρριψη της απόψεως των προσφευγόντων δεν καταλύει την πρακτική αποτελεσματικότητα του μηχανισμού της ΕΠΠ, όπως υποστηρίζουν οι προσφεύγοντες. Όπως ήδη εκτέθηκε στη σκέψη 76 ανωτέρω, σκοπός του μηχανισμού αυτού είναι να κληθεί η Επιτροπή, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, να υποβάλει πρόταση εκδόσεως πράξεως (βλ., συναφώς, απόφαση της 19ης Απριλίου 2016, Costantini κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-44/14, EU:T:2016:223, σκέψη 31). Η επιφύλαξη ευρείας διακριτικής ευχέρειας στην Επιτροπή κατά την άσκηση της εξουσίας της νομοθετικής πρωτοβουλίας δεν θίγει τον εν λόγω σκοπό.
- 125 Υπό το πρίσμα των ανωτέρω εκτιμήσεων, επιβάλλεται η απόρριψη του δεύτερου λόγου ακυρώσεως τον οποίο προβάλλουν οι προσφεύγοντες.

Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως, ο οποίος αντλείται από παράβαση του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011 διότι η Επιτροπή δεν εξέθεσε χωριστά τα νομικά και πολιτικά της συμπεράσματα επί της επίδικης ΕΠΠ στην προσβαλλόμενη ανακοίνωση

- 126 Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι, σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011, εξεταζόμενο υπό το πρίσμα της αιτιολογικής σκέψεως 20 του εν λόγω κανονισμού, η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να εκθέσει χωριστά τα νομικά και πολιτικά της συμπεράσματα. Η υποχρέωση αυτή είναι τυπική. Η προσβαλλόμενη ανακοίνωση δεν περιλαμβάνει, όμως, τέτοια χωριστά συμπεράσματα.
- 127 Η Επιτροπή αμφισβητεί, μεταξύ άλλων, το γεγονός ότι της επιβάλλεται τέτοια υποχρέωση με τον κανονισμό 211/2011.
- 128 Κατά πάγια νομολογία, το προοίμιο μιας πράξεως της Ένωσης δεν είναι νομικά δεσμευτικό και δεν μπορεί να αποτελέσει έρεισμα ούτε για παρέκκλιση από τις καθαυτό διατάξεις της οικείας πράξεως ούτε για την ερμηνεία των διατάξεων αυτών κατά τρόπο προδήλως αντίθετο προς το γράμμα τους (αποφάσεις της 19ης Νοεμβρίου 1998, Nilsson κ.λπ., C-162/97, EU:C:1998:554, σκέψη 54· της 25ης Νοεμβρίου 1998, Manfredi, C-308/97, EU:C:1998:566, σκέψη 30, και της 24ης Νοεμβρίου 2005, Deutsches Milch-Kontor, C-136/04, EU:C:2005:716, σκέψη 32).

- 129 Εν προκειμένω, η αιτιολογική σκέψη 20 του κανονισμού 211/2011 αναφέρει, όντως, ότι η Επιτροπή θα πρέπει να εξετάζει μια ΕΠΠ και να εκθέτει «χωριστά» τα νομικά και πολιτικά συμπεράσματά της. Αυτή, όμως, η υποχρέωση χωριστής εκθέσεως των νομικών και πολιτικών συμπερασμάτων δεν προβλέπεται στο άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του εν λόγω κανονισμού, το οποίο ορίζει ότι η Επιτροπή εκθέτει σε ανακοίνωση «τα νομικά και πολιτικά συμπεράσματά της [ΕΕΠ], τις ενδεχόμενες ενέργειες στις οποίες προτίθεται να προβεί και τους λόγους για τους οποίους θα προβεί ή δεν θα προβεί στις εν λόγω ενέργειες».
- 130 Υπό το πρίσμα της νομολογίας που εκτέθηκε στη σκέψη 128 ανωτέρω, καθόσον η υποχρέωση χωριστής εκθέσεως των νομικών και πολιτικών συμπερασμάτων, που μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 20 του κανονισμού 211/2011, δεν επαναλαμβάνεται στο άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του εν λόγω κανονισμού, το περιεχόμενο του άρθρου αυτού πρέπει να υπερισχύσει. Επομένως, η Επιτροπή δεν υπόκειται σε τέτοια υποχρέωση κατά την κατάρτιση της ανακοινώσεως που προβλέπεται στη διάταξη αυτή.
- 131 Εν πάση περιπτώσει, εάν υποτεθεί ότι η Επιτροπή φέρει τη νομική υποχρέωση να εκθέσει χωριστά τα νομικά και πολιτικά συμπεράσματά στο πλαίσιο της ανακοινώσεως η οποία εκδίδεται βάσει του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011, δεδομένου ότι η υποχρέωση αυτή είναι αμιγώς τυπική, η παράβασή της δεν μπορεί να έχει ως συνέπεια την ακύρωση της εν λόγω ανακοινώσεως (βλ., συναφώς και κατ' αναλογία, αποφάσεις της 21ης Απριλίου 1983, Ragusa κατά Επιτροπής, 282/81, EU:C:1983:105, σκέψη 22, και της 5ης Μαΐου 1983, Ditterich κατά Επιτροπής, 207/81, EU:C:1983:123, σκέψη 19).
- 132 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του τέταρτου λόγου ακυρώσεως, ο οποίος αντλείται από παράβαση της υποχρέωσης αιτιολογήσεως

- 133 Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή, στο πλαίσιο της υποχρέωσης αιτιολογήσεως την οποία φέρει, ήταν υποχρεωμένη να αποδείξει την ύπαρξη επαρκών δεοντολογικών και νομικών εγγυήσεων οι οποίες καθιστούσαν την επίδικη ΕΠΠ περιττή. Η Επιτροπή, όμως, δεν προέβη στην απόδειξη αυτή.
- 134 Στο πλαίσιο αυτό, πρώτον, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η θεμελιώδης θέση της επίδικης ΕΠΠ ότι το ανθρώπινο έμβρυο είναι ανθρώπινο ον (με τη χρήση της φράσεως «ένας από μας») το οποίο έχει, κατά συνέπεια, ανθρώπινη αξιοπρέπεια δεν εξετάζεται στην προσβαλλόμενη ανακοίνωση. Δεν υπάρχει, στην ανακοίνωση αυτή, σαφής δήλωση, είτε προς τη θετική είτε προς την αρνητική κατεύθυνση, όσον αφορά το νομικό καθεστώς του οποίου απολαύει ή του οποίου πρέπει να απολαύει το ανθρώπινο έμβρυο στο δίκαιο της Ένωσης. Η Επιτροπή συντάχθηκε με τις θέσεις των υπογραφόντων ότι το έμβρυο πρέπει να απολαύει νομικής προστασίας, αλλά, ταυτοχρόνως, απέφυγε να αντλήσει τις εύλογες συνέπειες που απορρέουν από τις θέσεις αυτές.
- 135 Δεύτερον, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η δεοντολογική συλλογιστική της Επιτροπής όσον αφορά τις έρευνες για τα hESC πάσχει από σφάλματα και ότι το σύστημα της «τριπλής κλειδαριάς» που παρουσιάζεται στην προσβαλλόμενη ανακοίνωση (βλ. σκέψη 18 ανωτέρω) είναι ελλιπές και δεν αίρει επαρκώς τις δεοντολογικές ανησυχίες τις οποίες εκθέτει η επίδικη ΕΠΠ.
- 136 Τρίτον, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η απάντηση της Επιτροπής είναι ωσαύτως ανεπαρκής όσον αφορά τα ζητήματα τα σχετικά με την πολιτική της Ένωσης για την αναπτυξιακή συνεργασία. Η άρνηση της Επιτροπής να προβεί σε ενέργειες σε συνέχεια της επίδικης ΕΠΠ δεν δικαιολογείται από σκοπό αποβλέποντα στη μείωση της μητρικής θνησιμότητας, αλλά από ίδιο θεσμικό συμφέρον της Επιτροπής.

- 137 Τέταρτον, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η άρνηση της Επιτροπής να τροποποιήσει τον δημοσιονομικό κανονισμό δεν είναι αρκούντως αιτιολογημένη και στερείται ερείσματος.
- 138 Η Επιτροπή αμφισβητεί την επιχειρηματολογία των προσφευγόντων.
- 139 Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή υποστηρίζει, μεταξύ άλλων, ότι η αιτιολογία ανακοινώσεως, η οποία εκδίδεται βάσει του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011, πρέπει να καθιστά δυνατό τον ενδεχομένως δημόσιο διάλογο ούτως ώστε το Κοινοβούλιο και, εν τέλει, οι πολίτες να μπορούν να ασκούν επ' αυτής πολιτικό έλεγχο. Ακριβώς υπό το πρίσμα του σκοπού αυτού πρέπει να καθορίζεται το ακριβές περιεχόμενο και εύρος της υποχρέωσης αιτιολογήσεως της αποφάσεώς της να μην υποβάλει πρόταση εκδόσεως νομικής πράξεως. Η Επιτροπή υποστηρίζει επίσης ότι η επάρκεια της αιτιολογίας μιας πράξεως πρέπει να εκτιμάται σε συνάρτηση με τον σκοπό της οικείας ΕΠΠ, ήτοι, τελικώς, σε συνάρτηση με τον σκοπό της νομικής πράξεως την οποία αφορά η ΕΠΠ αυτή. Κατά την Επιτροπή, μόνον υπό εξαιρετικές περιπτώσεις πρόδηλης ανακρίβειας των πραγματικών περιστατικών ή των νομικών ερμηνειών που διατυπώνονται στην οικεία ανακοίνωση θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι δεν πληροί την υποχρέωσή της αιτιολογήσεως βάσει του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011.
- 140 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, εν προκειμένω, η περιλαμβανόμενη στην προσβαλλόμενη ανακοίνωση αιτιολογία καθιστά δυνατό τον δημόσιο διάλογο και προτείνει, ως εκ τούτου, την απόρριψη του υπό κρίση λόγου.
- 141 Υπενθυμίζεται ότι η υποχρέωση αιτιολογήσεως πρέπει να ισχύει για κάθε πράξη η οποία μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως (απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2009, Επιτροπή κατά Συμβουλίου, C-370/07, EU:C:2009:590, σκέψη 42). Κατά συνέπεια, η προσβαλλόμενη ανακοίνωση, η οποία εμπεριέχει την απόφαση της Επιτροπής να μην υποβάλει στον νομοθέτη της Ένωσης πρόταση εκδόσεως νομικής πράξεως σε συνέχεια της επίδικης ΕΠΠ, υπόκειται σε αυτήν την υποχρέωση αιτιολογήσεως.
- 142 Κατά πάγια νομολογία, η κατά το άρθρο 296 ΣΛΕΕ υποχρέωση αιτιολογήσεως ατομικής αποφάσεως σκοπεί να παράσχει στον ενδιαφερόμενο επαρκείς ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση είναι πράγματι νόμιμη ή, ενδεχομένως, ενέχει πλημμέλεια δυνάμενη να κλονίσει το κύρος της και να καταστήσει δυνατή την εκ μέρους του δικαιοδοτικού οργάνου της Ένωσης άσκηση του ελέγχου νομιμότητας της αποφάσεως αυτής (αποφάσεις της 18ης Σεπτεμβρίου 1995, Tiercé Ladbroke κατά Επιτροπής, T-471/93, EU:T:1995:167, σκέψη 29· της 27ης Σεπτεμβρίου 2012, J κατά Κοινοβουλίου, T-160/10, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2012:503, σκέψη 20, και της 19ης Απριλίου 2016, Costantini κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-44/14, EU:T:2016:223, σκέψη 68).
- 143 Η υποχρέωση της Επιτροπής να εκθέσει, στην ανακοίνωση που εκδίδεται βάσει του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011, τους λόγους για τους οποίους αναλαμβάνει ή δεν αναλαμβάνει ενέργειες σε συνέχεια μιας ΕΠΠ συνιστά ειδική έκφραση της υποχρέωσης αιτιολογήσεως που επιβάλλεται στο πλαίσιο της εν λόγω διατάξεως.
- 144 Ομοίως, κατά πάγια νομολογία, η επιβαλλόμενη από το άρθρο 296 ΣΛΕΕ αιτιολογία πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στη φύση της οικείας πράξεως και να εκθέτει κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο τη συλλογιστική του οργάνου που εξέδωσε την πράξη, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα στους μεν ενδιαφερόμενους να λάβουν γνώση της δικαιολογητικής βάσεως του μέτρου, στο δε αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο να ασκήσει τον έλεγχό του. Η υποχρέωση αιτιολογήσεως πρέπει να εκτιμάται σε συνάρτηση με τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως, και ιδίως με το περιεχόμενο της πράξεως, τη φύση της παρατιθέμενης αιτιολογίας και το συμφέρον που ενδέχεται να έχουν οι αποδέκτες της πράξεως, ή άλλα πρόσωπα τα οποία η πράξη αφορά άμεσα και ατομικά, να λάβουν εξηγήσεις. Η αιτιολογία δεν απαιτείται να διασαφηνίζει όλα τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία, καθόσον το ζήτημα αν η αιτιολογία μιας πράξεως ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του άρθρου 296 ΣΛΕΕ πρέπει να εκτιμάται όχι μόνο βάσει του περιεχομένου της, αλλά και του πλαισίου στο οποίο αυτή

εντάσσεται καθώς και του συνόλου των κανόνων δικαίου που διέπουν το σχετικό θέμα (βλ. απόφαση της 1ης Ιουλίου 2008, Chronopost και La Poste κατά UFX κ.λπ., C-341/06 P και C-342/06 P, EU:C:2008:375, σκέψη 88 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 145 Εξάλλου, επιβάλλεται η επισήμανση ότι η τήρηση της υποχρέωσης αιτιολογήσεως και των λοιπών τυπικών και διαδικαστικών περιορισμών στους οποίους υπόκειται η έκδοση της επίμαχης πράξεως έχει ακόμη μεγαλύτερη σημασία στις περιπτώσεις κατά τις οποίες τα όργανα της Ένωσης έχουν ευρεία εξουσία εκτιμήσεως. Μόνον κατά τον τρόπο αυτόν είναι σε θέση ο δικαστής της Ένωσης να εξακριβώσει αν συντρέχουν τα πραγματικά και νομικά στοιχεία από τα οποία εξαρτάται η άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 21ης Νοεμβρίου 1991, Technische Universität München, C-269/90, EU:C:1991:438, σκέψη 14, και της 13ης Δεκεμβρίου 2007, Αγγελίδης κατά Κοινοβουλίου, T-113/05, EU:T:2007:386, σκέψη 61). Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 109 έως 115 ανωτέρω και όπως επίσης θα διαπιστωθεί στη σκέψη 169 κατωτέρω, η Επιτροπή έχει ευρεία εξουσία εκτιμήσεως όταν αποφασίζει αν θα αναλάβει ή όχι ενέργειες σε συνέχεια μιας ΕΠΠ.
- 146 Περαιτέρω, είναι αναγκαίο να γίνει διάκριση μεταξύ της υποχρέωσης αιτιολογήσεως ως ουσιώδους τύπου, που μπορεί να προβληθεί στο πλαίσιο λόγου βάλλοντος κατά της ανεπάρκειας ή ελλείψεως αιτιολογίας αποφάσεως, και του ελέγχου του βασίμου της αιτιολογίας, το οποίο εμπίπτει στον έλεγχο ουσιαστικής νομιμότητας της πράξεως και επιτάσσει ο δικαστής να εξακριβώσει εάν οι λόγοι στους οποίους βασίζεται η πράξη αποτελούν ή όχι προϊόν πλάνης. Πράγματι, πρόκειται για δύο ελέγχους διαφορετικής φύσεως, που οδηγούν σε διακριτές εκτιμήσεις του Γενικού Δικαστηρίου (βλ., συναφώς, απόφαση της 2ας Απριλίου 1998, Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, C-367/95 P, EU:C:1998:154, σκέψεις 66 έως 68).
- 147 Υπό το πρίσμα ακριβώς των ανωτέρω στοιχείων πρέπει να εκτιμηθεί αν η Επιτροπή τήρησε εν προκειμένω την υποχρέωση αιτιολογήσεως που υπέχει. Κατά τα λοιπά, τα στοιχεία αυτά καταδεικνύουν ότι η άποψη της Επιτροπής σύμφωνα με την οποία μόνος σκοπός της αιτιολογίας της ανακοινώσεως του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011 είναι να καταστήσει δυνατό έναν ενδεχόμενο δημόσιο διάλογο (βλ. σκέψη 139 ανωτέρω) είναι κατά νόμο εσφαλμένη όσον αφορά τη συγκεκριμένη υπόθεση, στο πλαίσιο της οποίας η προσβαλλόμενη ανακοίνωση αποτελεί πράξη δυνάμενη να προσβληθεί με προσφυγή ακυρώσεως. Πράγματι, καθόσον η προσβαλλόμενη ανακοίνωση αποτελεί τέτοια πράξη, υπόκειται στην κατά το άρθρο 296 ΣΛΕΕ υποχρέωση αιτιολογήσεως και πρέπει, επομένως, να παρέχει τη δυνατότητα στους προσφεύγοντες να διαπιστώσουν αν η πράξη πάσχει από ελαττώματα και στον δικαστή της Ένωσης να ασκήσει τον έλεγχό του. Η Επιτροπή όφειλε, μεταξύ άλλων, να εκθέσει τους νομικούς, πολιτικούς ή άλλους λόγους για τους οποίους αποφάσισε να μη δώσει συνέχεια στις τρεις προτάσεις τροποποίησης νομικών πράξεων που υποβλήθηκαν διά της επίδικης ΕΠΠ.
- 148 Υπενθυμίζεται ότι η προσβαλλόμενη ανακοίνωση εκδόθηκε σε συνέχεια της επίδικης ΕΠΠ, σκοπός της οποίας ήταν να απαγορεύσει και να παύσει η Ένωση τη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων οι οποίες συνεπάγονται την καταστροφή ανθρωπίνων εμβρύων, ιδίως στους τομείς της έρευνας, της αναπτυξιακής συνεργασίας και της δημόσιας υγείας, για τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και ακεραιότητας (βλ. σκέψη 3 ανωτέρω). Προς τον σκοπό αυτό, η επίδικη ΕΠΠ πρότεινε τρεις τροποποιήσεις πράξεων της Ένωσης, ήτοι την τροποποίηση του δημοσιονομικού κανονισμού, την τροποποίηση της προτάσεως κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση του προγράμματος-πλαισίου «Ορίζων 2020» για την έρευνα και την καινοτομία (2014-2020) [COM(2011) 809 τελικό] και την τροποποίηση του κανονισμού 1905/2006 (βλ. σκέψεις 5 έως 8 ανωτέρω).
- 149 Διά της προσβαλλομένης ανακοινώσεως, η Επιτροπή κατ' ουσίαν αρνήθηκε να αναλάβει τις ενέργειες τις οποίες επιζητούσε η επίδικη ΕΠΠ.

- 150 Όσον αφορά την πρόταση τροποποίησης του δημοσιονομικού κανονισμού, η Επιτροπή αιτιολόγησε την άρνησή της στα σημεία 3.1 και 4.1 της προσβαλλομένης ανακοινώσεως. Παρατήρησε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 87 του δημοσιονομικού κανονισμού, όλες οι δαπάνες της Ένωσης έπρεπε να συμμορφώνονται προς τις Συνθήκες και τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Ως εκ τούτου, κατά την Επιτροπή, ο δημοσιονομικός κανονισμός διασφάλιζε ήδη ότι όλες οι δαπάνες της Ένωσης, μεταξύ άλλων στους τομείς της έρευνας, της αναπτυξιακής συνεργασίας και της δημόσιας υγείας, σέβονται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, το δικαίωμα στη ζωή και το δικαίωμα στην ακεραιότητα του ατόμου. Η Επιτροπή προσέθετε ότι σκοπός του δημοσιονομικού κανονισμού ήταν να παρέχει γενικούς δημοσιονομικούς κανόνες και όχι ειδικούς για συγκεκριμένα πεδία της πολιτικής της Ένωσης, ιδίως για την κατάρτιση και την εκτέλεση του προϋπολογισμού της Ένωσης. Με βάση τις ανωτέρω εκτιμήσεις, η Επιτροπή κατέληγε στο συμπέρασμα ότι δεν θεωρούσε ότι ήταν αναγκαίο να υποβάλει πρόταση τροποποίησης του δημοσιονομικού κανονισμού.
- 151 Όσον αφορά την πρόταση τροποποίησης της προτάσεως κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση του προγράμματος-πλαίσου «Ορίζων 2020» για την έρευνα και την καινοτομία (2014-2020) [COM(2011) 809 τελικό], η Επιτροπή αιτιολόγησε την άρνησή της στα σημεία 3.2 και 4.2 της προσβαλλομένης ανακοινώσεως. Η Επιτροπή αναφέρθηκε στο σύστημα «τριπλής κλειδαριάς» που διαμορφώνεται με τις διατάξεις του προγράμματος «Ορίζων 2020», το οποίο υιοθετήθηκε από τον νομοθέτη της Ένωσης, και έκρινε ότι οι διατάξεις αυτές κάλυπταν ήδη αρκετά από τα σημαντικά αιτήματα των διοργανωτών, ιδίως τη μη χρηματοδότηση από την Ένωση της καταστροφής ανθρωπίνων εμβρύων και τη θέσπιση κατάλληλων ελέγχων. Η Επιτροπή θεωρούσε ότι δεν μπορούσε, πάντως, να ικανοποιήσει το αίτημα των διοργανωτών να μη χρηματοδοτεί η Ένωση τη διεξαγωγή έρευνας μετά την αθανатоποίηση των σειρών hESC. Η Επιτροπή δικαιολόγησε το συμπέρασμά της αυτό υποστηρίζοντας ότι, στο πλαίσιο της καταρτίσεως της προτάσεως της κανονισμού, είχε λάβει υπόψη τις δεοντολογικές παραμέτρους, τα πιθανά οφέλη για την υγεία και την προστιθέμενη αξία της στηρίξεως σε επίπεδο Ένωσης, για όλα τα είδη έρευνας σε βλαστοκύτταρα. Η Επιτροπή, κατ' ουσίαν, υποστήριξε ότι η πρότασή της κανονισμού ήταν καρπός της σταθμίσεως διαφόρων παραμέτρων. Εξάλλου, η Επιτροπή ανέφερε ότι η εν λόγω πρόταση είχε εγκριθεί από τους συννομοθέτες (το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο), βάσει συμφωνίας που είχε επιτευχθεί με δημοκρατικές διαδικασίες κατά τις διοργανικές διαπραγματεύσεις.
- 152 Όσον αφορά την πρόταση τροποποίησης του κανονισμού 1905/2006, η Επιτροπή αιτιολόγησε την άρνησή της στα σημεία 3.3 και 4.3 της προσβαλλομένης ανακοινώσεως. Η Επιτροπή υποστήριξε, κατ' ουσίαν, ότι η βοήθεια την οποία παρέχει η Ένωση στις αναπτυσσόμενες χώρες εταίρους στον τομέα της υγείας συνέβαλε σημαντικά στη μείωση του αριθμού των αμβλώσεων (μείωση η οποία, κατά την Επιτροπή, ήταν ο κύριος σκοπός της επίδικης ΕΠΠ) καθόσον βελτίωνε την πρόσβαση σε ασφαλείς και αποτελεσματικές υπηρεσίες, στις οποίες συμπεριλαμβάνονταν ο οικογενειακός προγραμματισμός καλής ποιότητας, ένα ευρύ φάσμα μεθόδων αντισύλληψης, η αντισύλληψη σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης και η ολοκληρωμένη σεξουαλική αγωγή. Η Επιτροπή ανέφερε επίσης ότι δεν τασσόταν υπέρ της δεσμεύσεως κονδυλίων βοήθειας αποκλειστικά για ορισμένες υπηρεσίες, καθώς αυτό θα δυσχέραινε την πλήρη και αποτελεσματική στήριξη της στρατηγικής των χωρών στον τομέα της υγείας. Η Επιτροπή διευκρίνιζε, τέλος, ότι η απαγόρευση της χρηματοδότησεως των αμβλώσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες θα περιόριζε την ικανότητα της Ένωσης να υλοποιήσει τους στόχους που περιλαμβάνονται στους ΑΣΧ, ιδίως όσον αφορά την υγεία της μητέρας, και στο πρόγραμμα δράσεως της ΔΔΠΑ, στόχοι προσφάτως επιβεβαιωθέντες, τόσο σε διεθνές όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.
- 153 Οι προαναφερθείσες επεξηγήσεις παρέχουν στους προσφεύγοντες τη δυνατότητα να διαπιστώσουν αν η άρνηση της Επιτροπής να υποβάλει πρόταση τροποποίησης ορισμένων πράξεων της Ένωσης, όπως την καλούσε η επίδικη ΕΠΠ να πράξει, είναι βάσιμη ή αν ενέχει ελαττώματα. Εξάλλου, οι επεξηγήσεις αυτές παρέχουν στον δικαστή της Ένωσης τη δυνατότητα να ασκήσει τον έλεγχο του επί της νομιμότητας της προσβαλλομένης ανακοινώσεως. Διαπιστώνεται επομένως ότι η ανακοίνωση αυτή είναι επαρκώς αιτιολογημένη κατά νόμον.
- 154 Το συμπέρασμα αυτό δεν ανατρέπεται από τις αιτιάσεις τις οποίες προβάλλουν οι προσφεύγοντες.

- 155 Επισημαίνεται, προκαταρκτικώς, ότι, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που παρατίθεται στη σκέψη 146 ανωτέρω, μόνον οι εκτιθέμενες στις σκέψεις 134 και 137 ανωτέρω αιτιάσεις εμπίπτουν στον έλεγχο της αιτιολογίας της προσβαλλομένης ανακοινώσεως. Οι λοιπές αιτιάσεις εμπίπτουν στον έλεγχο του βασίμου της αιτιολογίας και ελέγχονται κατά την εξέταση του πέμπτου λόγου ακυρώσεως, ο οποίος αντλείται από πολλαπλή πλάνη εκτιμήσεως στην οποία υπέπεσε η Επιτροπή.
- 156 Όσον αφορά την αιτίαση, που εκτίθεται στη σκέψη 134 ανωτέρω, η οποία αντλείται από έλλειψη αποσαφήνισης του νομικού καθεστώτος των ανθρωπίνων εμβρύων στην προσβαλλόμενη ανακοίνωση, σημειώνεται ότι, όπως επισήμανε και η Επιτροπή, δεν ήταν αναγκαίο να προβεί η Επιτροπή σε τέτοιο ορισμό ή αποσαφήνιση προκειμένου να απορρίψει κατά τρόπο επαρκώς αιτιολογημένο, στο πλαίσιο της προσβαλλομένης ανακοινώσεως, τις τρεις προτάσεις τροποποιήσεως των νομικών πράξεων οι οποίες υποβλήθηκαν με την επίδικη ΕΠΠ. Πράγματι, αρκεί η υπόμνηση ότι η επάρκεια της αιτιολογίας πρέπει να εκτιμηθεί σε συνάρτηση με τον σκοπό της επίδικης ΕΠΠ και ότι ο σκοπός αυτός δεν συνίστατο στον ορισμό ή την αποσαφήνιση του νομικού καθεστώτος των ανθρωπίνων εμβρύων, αλλά η υποβολή από την Επιτροπή αυτών των τριών προτάσεων στον νομοθέτη της Ένωσης (βλ. σκέψη 147 ανωτέρω). Επομένως, η προαναφερθείσα αιτίαση πρέπει να απορριφθεί ως αλυσιτελής.
- 157 Όσον αφορά την εκτιθέμενη στη σκέψη 137 ανωτέρω αιτίαση, η οποία αντλείται από τη συντομία των επεξηγήσεων σχετικά με την άρνηση τροποποιήσεως του δημοσιονομικού κανονισμού, οι αναπτύξεις στη σκέψη 150 ανωτέρω καταδεικνύουν την ύπαρξη επαρκούς αιτιολογίας. Κατά συνέπεια, η αιτίαση των προσφευγόντων πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμη.
- 158 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του πέμπτου λόγου ακυρώσεως, ο οποίος αντλείται από πολλαπλή πλάνη εκτιμήσεως στην οποία υπέπεσε η Επιτροπή

- 159 Οι προσφεύγοντες επικαλούνται ορισμένα σφάλματα εκτιμήσεως από τα οποία πάσχει η προσβαλλόμενη ανακοίνωση.
- 160 Πρώτον, οι προσφεύγοντες προσάπτουν στην Επιτροπή ότι έκρινε, στην προσβαλλόμενη ανακοίνωση, ότι η απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2011, Brüstle (C-34/10, EU:C:2011:669), δεν ήταν κρίσιμη όσον αφορά το ζήτημα το οποίο αποτελούσε το αντικείμενο της επίδικης ΕΠΠ. Στο πλαίσιο αυτό, υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή, υπαινισσόμενη ότι η Ένωση έπρεπε να χρηματοδοτεί ερευνητικά έργα που αποκλείονταν από την κατοχύρωση με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας κατ' εφαρμογήν του άρθρου 6 της οδηγίας 98/44/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Ιουλίου 1998, για την έννομη προστασία των βιοτεχνολογικών εφευρέσεων (ΕΕ 1998, L 213, σ. 13), προσβάλλει την αρχή του καθήκοντος συνοχής το οποίο κατοχυρώνεται με το άρθρο 7 ΣΛΕΕ.
- 161 Δεύτερον, οι προσφεύγοντες διατυπώνουν μια σειρά αιτιάσεων που αφορούν τις εκτιμήσεις της Επιτροπής σχετικά με την έρευνα για τα hESC (που εκτίθενται συνοπτικώς στη σκέψη 135 ανωτέρω).
- 162 Αφενός, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η δεοντολογική συλλογιστική της Επιτροπής αναφορικά με τις έρευνες για τα hESC ενέχει σφάλματα. Αμφισβητούν, μεταξύ άλλων, την εκτίμηση της Επιτροπής σύμφωνα με την οποία η έρευνα για τα hESC είναι ηθικά αποδεκτή, διότι είναι υποσχόμενη όσον αφορά νέες θεραπείες «πολλών ασθενειών» και υποστηρίζουν, επικαλούμενοι προς στήριξη της θέσεώς τους ένα έγγραφο το οποίο καταρτίστηκε από την επίδικη ΕΠΠ και ένα ίδρυμα, ότι η έρευνα για τα hESC δεν είναι αναγκαία και ότι υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις πολύ περισσότερο υποσχόμενες. Οι προσφεύγοντες προσάπτουν επίσης στην Επιτροπή ότι υιοθέτησε κατά βάση μια προσέγγιση ωφελμιστικού χαρακτήρα υπαινισσόμενη ότι η επιστημονική πρόοδος δικαιολογεί την καταστροφή των ανθρωπίνων εμβρύων.

- 163 Αφετέρου, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι το σύστημα «τριπλής κλειδαριάς» στο οποίο αναφέρεται η προσβαλλόμενη ανακοίνωση (βλ. σκέψη 18 ανωτέρω) είναι ελαττωματικό και δεν καλύπτει πλήρως τις δεοντολογικές ανησυχίες που εκφράζονται με την επίδικη ΕΠΠ. Το πρώτο στοιχείο του, ήτοι η δέσμευση περί σεβασμού της εθνικής νομοθεσίας, δεν θέτει δεοντολογικούς κανόνες, αλλά εγγυάται μόνον ότι οι εθνικοί κανόνες πρέπει να τηρούνται ανεξαρτήτως του περιεχομένου τους. Ούτε το δεύτερο στοιχείο του, ήτοι η εξέταση των επίμαχων ερευνητικών έργων από ομότιμους κριτές, σκοπεί στη θέση σε εφαρμογή δεοντολογικών κανόνων, αλλά απλώς χρησιμεύει για την απόδειξη του ότι τα πειράματα διεξάγονται σύμφωνα με επιστημονικώς αναγνωρισμένες αρχές, όπερ δεν ανταποκρίνεται στο ζήτημα το οποίο εγείρεται με την επίδικη ΕΠΠ. Το τρίτο στοιχείο του, ήτοι η δέσμευση ότι οι πόροι της Ένωσης δεν μπορούν να χρησιμοποιούνται για την παραγωγή νέων σειρών βλαστοκυττάρων ούτε για έρευνες που συνεπάγονται την καταστροφή ανθρωπίνων εμβρύων, μεταξύ άλλων και για την εξασφάλιση βλαστοκυττάρων, καίτοι ενέχει μία δεοντολογική δέσμευση, δεν είναι επαρκής, διότι δεν αφορά τη χρηματοδότηση των ερευνητικών έργων τα οποία προϋποθέτουν την καταστροφή των ανθρωπίνων εμβρύων.
- 164 Τρίτον, οι προσφεύγοντες διατυπώνουν μια σειρά αιτιάσεων όσον αφορά τις εκτιμήσεις της Επιτροπής σχετικά με την αναπτυξιακή συνεργασία. Συναφώς, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι δεν υπάρχει διεθνής συναίνεση ως προς το περιεχόμενο των όρων «σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία» στους οποίους αναφέρεται η Επιτροπή στην προσβαλλόμενη ανακοίνωση και ότι δεν υπάρχει συναίνεση ως προς το αν οι όροι αυτοί περιλαμβάνουν και την προσφυγή σε αμβλώσεις. Κατά τους προσφεύγοντες, το διεθνές δίκαιο δεν προβλέπει υποχρέωση των κρατών μελών να επιτρέπουν τις αμβλώσεις. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν, επίσης, ότι οι ΑΣΧ και το πρόγραμμα δράσεως της ΔΔΠΑ δεν αποτελούν νομικώς υποχρεωτικές δεσμεύσεις, αλλά πολιτικούς στόχους. Ο στόχος της μείωσης της μητρικής θνησιμότητας που ορίζεται με τα κείμενα αυτά είναι θεμιτός και αξιόπαινος, πλην όμως δεν δικαιολογεί την προσφυγή στις αμβλώσεις. Επιπλέον, η προσβαλλόμενη ανακοίνωση δεν αποδεικνύει με ποιον τρόπο η χρηματοδότηση των αμβλώσεων με πόρους της Ένωσης συμβάλλει στη μείωση της μητρικής θνησιμότητας. Κατά τους προσφεύγοντες, άλλες ενέργειες, λιγότερο αμφιλεγόμενες, θα μπορούσαν να αναληφθούν για τη μείωση της μητρικής θνησιμότητας. Οι προσφεύγοντες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η εκτίμηση της Επιτροπής κατά την οποία η απαγόρευση της χρηματοδότησεως θα περιόριζε την ικανότητα της Ένωσης να υλοποιήσει τους στόχους που περιλαμβάνονται στους ΑΣΧ είναι αδικαιολόγητη και ότι η άρνηση της Επιτροπής να αναλάβει τις ενέργειες που προτείνονται με την επίδικη ΕΠΠ δικαιολογείται μάλλον από ίδιον συμφέρον του θεσμικού οργάνου.
- 165 Τέταρτον, οι προσφεύγοντες αμφισβητούν το συμπέρασμα της Επιτροπής, στην προσβαλλόμενη ανακοίνωση, σύμφωνα με το οποίο η πρόταση τροποποίησης του δημοσιονομικού κανονισμού δεν είναι αναγκαία. Κατά τους προσφεύγοντες, οι αναφορές στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και στα ανθρώπινα δικαιώματα που περιλαμβάνονται στο πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης δεν εξαλείφουν την ανάγκη συμπεριλήψεως, στον δημοσιονομικό κανονισμό, ρητής, συγκεκριμένης και ακριβούς διατάξεως, η οποία να απαγορεύει τη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων οι οποίες προκύπτει ότι είναι αντίθετες προς τις ως άνω αξίες.
- 166 Η Επιτροπή αμφισβητεί, κατ' ουσίαν, ότι μπορεί να διενεργηθεί έλεγχος ουσίας επί των ανακοινώσεων που εκδίδονται με βάση το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011. Στο πλαίσιο αυτό, υποστηρίζει ότι το γεγονός ότι ένας άλλος θεσμός, ήτοι οι διοργανωτές ή οι υπογράφωντες την οικεία ΕΠΠ, δεν συντάσσονται με τις πραγματικές της διαπιστώσεις ή με τις νομικές της ερμηνείες ή ακόμη με την πολιτική της εκτίμηση που δικαιολογούν την επιλογή της να μην υποβάλει πρόταση εκδόσεως νομικής πράξεως στερείται λυσιτέλειας όσον αφορά την εκτίμηση του αν πληροί την υποχρέωση την οποία υπέχει από το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011. Το ζήτημα αν αυτές οι πραγματικές διαπιστώσεις ή νομικές ερμηνείες ή πολιτικές εκτιμήσεις είναι πειστικές αποτελεί μάλλον ένα από τα στοιχεία που, ενδεχομένως, θα ενισχύσει τον πολιτικό διάλογο μετά την έκδοση ανακοινώσεως κατ' εφαρμογήν της προαναφερθείσας διατάξεως.

- 167 Υπό το πρίσμα των ανωτέρω σκέψεων, η Επιτροπή προτείνει την απόρριψη όλων των αιτιάσεων των προσφευγόντων ως αλυσιτελών, καθόσον με αυτές αμφισβητούνται πραγματικές διαπιστώσεις, νομικές ερμηνείες, πολιτικές εκτιμήσεις και αξιολογικές κρίσεις τις οποίες διατυπώνει η Επιτροπή στην προσβαλλόμενη ανακοίνωση.
- 168 Η εξέταση του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως προϋποθέτει τον ορισμό της εκτάσεως του δικαστικού ελέγχου που ασκείται επί του περιεχομένου της προσβαλλομένης ανακοινώσεως.
- 169 Συναφώς, επισημαίνεται ότι, κατά την άσκηση της εξουσίας νομοθετικής πρωτοβουλίας, η Επιτροπή πρέπει να έχει ευρεία εξουσία εκτιμήσεως, καθόσον, μέσω της ασκήσεως αυτής, καλείται, δυνάμει του άρθρου 17, παράγραφος 1, ΣΕΕ, να προωθήσει το κοινό συμφέρον της Ένωσης προβαίνοντας, εφόσον παρίσταται ανάγκη, σε δυσχερείς συμβιβασμούς δισταμένων συμφερόντων. Επομένως, η Επιτροπή πρέπει να έχει ευρεία εξουσία εκτιμήσεως όταν αποφασίζει να αναλάβει ή μη ενέργειες σε συνέχεια μιας ΕΠΠ.
- 170 Από τις προηγηθείσες σκέψεις προκύπτει ότι η προσβαλλόμενη ανακοίνωση, η οποία εμπεριέχει την οριστική απόφαση της Επιτροπής να μην υποβάλει πρόταση εκδόσεως νομικής πράξεως στον νομοθέτη της Ένωσης, πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο περιορισμένου ελέγχου εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου, προκειμένου να εξακριβώσει, πέραν της επάρκειας της αιτιολογίας της, την ύπαρξη, μεταξύ άλλων, πρόδηλων σφαλμάτων εκτιμήσεως από τα οποία πάσχει η εν λόγω απόφαση (βλ., συναφώς και κατ' αναλογία, απόφαση της 14ης Ιουλίου 2005, *Rica Foods κατά Επιτροπής*, C-40/03 P, EU:C:2005:455, σκέψεις 53 έως 55 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 171 Υπό το πρίσμα των ανωτέρω παρατηρήσεων πρέπει να εξεταστούν οι αιτιάσεις των προσφευγόντων στο πλαίσιο του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως.
- 172 Πρώτον, όσον αφορά την αιτίαση σχετικά με την ερμηνεία από την Επιτροπή της αποφάσεως της 18ης Οκτωβρίου 2011, *Brüstle* (C-34/10, EU:C:2011:669) (βλ. σκέψη 160 ανωτέρω), επισημαίνεται ότι, στην ως άνω απόφαση, η οποία εκδόθηκε επί προδικαστικής παραπομπής, το Δικαστήριο είχε κληθεί να ερμηνεύσει το άρθρο 6, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 98/44, το οποίο προβλέπει ότι οι χρήσεις ανθρωπίνων εμβρύων για βιομηχανικούς ή εμπορικούς σκοπούς δεν κατοχυρώνονται με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας.
- 173 Βεβαίως, όπως υποστηρίζουν οι προσφεύγοντες, στη σκέψη 35 της αποφάσεως της 18ης Οκτωβρίου 2011, *Brüstle* (C-34/10, EU:C:2011:669), το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι κάθε ανθρώπινο ωάριο πρέπει, ήδη από το στάδιο της γονιμοποίησής του, να θεωρείται ως «ανθρώπινο έμβρυο» κατά την έννοια και προς εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 98/44, εφόσον η γονιμοποίηση αυτή είναι ικανή να ενεργοποιήσει τη διαδικασία αναπτύξεως ανθρωπίνου όντος. Ταυτοχρόνως, το Δικαστήριο διευκρίνισε, στη σκέψη 40 της αποφάσεως της 18ης Οκτωβρίου 2011, *Brüstle* (C-34/10, EU:C:2011:669), ότι η οδηγία 98/44 δεν έχει ως σκοπό να ρυθμίσει τη χρήση ανθρωπίνων εμβρύων στο πλαίσιο επιστημονικών ερευνών και ότι ο σκοπός της περιορίζεται στην κατοχύρωση βιοτεχνολογικών εφευρέσεων με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας. Επομένως, το συμπέρασμα της Επιτροπής, στο σημείο 2.1 *in fine* της προσβαλλομένης ανακοινώσεως, κατά το οποίο η απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2011, *Brüstle* (C-34/10, EU:C:2011:669), δεν πραγματευόταν το ζήτημα της δυνατότητας διεξαγωγής και χρηματοδοτήσεως της εν λόγω έρευνας, δεν ενέχει πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως. Ως εκ τούτου, χωρίς να υποπέσει σε τέτοιο σφάλμα η Επιτροπή έκρινε, κατ' ουσίαν, ότι η απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2011, *Brüstle* (C-34/10, EU:C:2011:669), δεν ήταν κρίσιμη για τους σκοπούς της εκτιμήσεως της επίδικης ΕΠΠ, η οποία απέβλεπε, με τη δεύτερη πρόταση τροποποίησης πράξεως της Ένωσης, στην απαγόρευση της χρηματοδοτήσεως ερευνητικών δραστηριοτήτων που συνεπάγονται ή προϋποθέτουν την καταστροφή ανθρωπίνων εμβρύων.
- 174 Εξάλλου, αντιθέτως προς τα επιχειρήματα των προσφευγόντων, η συλλογιστική της Επιτροπής δεν εμφανίζει ασυνέχειες, λαμβανομένου υπόψη του ότι το ζήτημα αν επιστημονική έρευνα η οποία συνεπάγεται τη χρήση (και την καταστροφή) ανθρωπίνων εμβρύων μπορεί να χρηματοδοτηθεί με

πόρους της Ένωσης διακρίνεται σαφώς από το ζήτημα το οποίο πραγματεύονται η οδηγία 98/44 και η απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2011, *Brüstle* (C-34/10, EU:C:2011:669), δηλαδή, εάν μια βιοτεχνολογική εφεύρεση που συνεπάγεται τέτοια χρήση δύναται να κατοχυρωθεί με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας ή όχι.

- 175 Συνεπώς, η αιτίαση των προσφευγόντων περί της εκ μέρους της Επιτροπής ερμηνείας της αποφάσεως της 18ης Οκτωβρίου 2011, *Brüstle* (C-34/10, EU:C:2011:669), πρέπει να απορριφθεί.
- 176 Δεύτερον, όσον αφορά τις αιτιάσεις των προσφευγόντων ως προς τις εκτιμήσεις της Επιτροπής σχετικά με την έρευνα για τα hESC (βλ. σκέψεις 161 έως 163 ανωτέρω), πρέπει να παρατηρηθεί ότι, διά της επιχειρηματολογίας τους, οι προσφεύγοντες αμφισβητούν, κατ' ουσίαν, τη δεοντολογική προσέγγιση της Επιτροπής. Η δεοντολογική προσέγγιση της επίδικης ΕΠΠ συνίσταται στο ότι το ανθρώπινο έμβρυο αποτελεί ανθρώπινο ον το οποίο πρέπει να απολαύει της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και του δικαιώματος στη ζωή, ενώ η δεοντολογική προσέγγιση της Επιτροπής, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη ανακοίνωση, λαμβάνει υπόψη το δικαίωμα στη ζωή και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια των ανθρώπινων εμβρύων, αλλά, ταυτοχρόνως, λαμβάνει επίσης υπόψη τις ανάγκες της έρευνας που έχει ως αντικείμενο τα hESC, η οποία μπορεί να χρησιμεύσει για τις προς το παρόν ανίατες ή απειλητικές για τη ζωή ασθένειες, όπως η νόσος του Πάρκινσον, ο διαβήτης, τα εγκεφαλικά επεισόδια, οι καρδιοπάθειες και η τυφλότητα (βλ. σημείο 2.2.1, πρώτο εδάφιο, της προσβαλλομένης ανακοινώσεως). Ως εκ τούτου, δεν διαφαίνεται ότι η δεοντολογική προσέγγιση της Επιτροπής ενέχει πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως ως προς το ζήτημα αυτό, ενώ και τα επιχειρήματα των προσφευγόντων, τα οποία στηρίζονται σε μια διαφορετική δεοντολογική προσέγγιση, δεν αποδεικνύουν την ύπαρξη τέτοιου σφάλματος.
- 177 Όσον αφορά το επιχείρημα που προβάλλουν ειδικότερα οι προσφεύγοντες, το οποίο επιβεβαιώνεται από έγγραφο καταρτισθέν από τους ίδιους και ένα ίδρυμα, ότι η έρευνα για τα hESC δεν είναι αναγκαία και ότι υπάρχουν περισσότερο υποσχόμενες εναλλακτικές λύσεις (βλ. σκέψη 162 ανωτέρω), πρέπει να παρατηρηθεί ότι το επιχείρημα αυτό δεν αναπτύχθηκε επαρκώς. Εξάλλου, οι προσφεύγοντες απλώς παραπέμπουν στο προαναφερθέν έγγραφο, χωρίς να επεξηγήσουν με ποιον τρόπο το έγγραφο αυτό, το οποίο είναι τεχνικής φύσεως, επιβεβαιώνει το επιχείρημά τους. Συνεπώς, το επιχείρημα αυτό δεν πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας της 2ας Μαΐου 1991 και πρέπει, ως εκ τούτου, να απορριφθεί.
- 178 Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι οι αιτιάσεις των προσφευγόντων ως προς τις εκτιμήσεις της Επιτροπής σχετικά με την έρευνα για τα hESC πρέπει να απορριφθούν.
- 179 Τρίτον, όσον αφορά τις αιτιάσεις των προσφευγόντων σχετικά με τις εκτιμήσεις της Επιτροπής περί της αναπτυξιακής συνεργασίας (βλ. σκέψη 164 ανωτέρω), πρέπει να παρατηρηθεί, καταρχάς, ότι οι προσφεύγοντες δεν αμφισβητούν ούτε την ύπαρξη του σκοπού της μείωσης της μητρικής θνησιμότητας τον οποίο επιδιώκει η Ένωση με τις δράσεις της ούτε τον θεμιτό και αξιόπαινο χαρακτήρα του.
- 180 Παρατηρείται, ακολούθως, ότι η Επιτροπή επεξήγησε στο σημείο 3.3 της προσβαλλομένης ανακοινώσεως, στηριζόμενη σε δημοσίευση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας του 2012, ότι ένα από τα αίτια της μητρικής θνησιμότητας είναι η πρακτική των μη ασφαλών αμβλώσεων και ότι η γενική και μη στοχευμένη στήριξη ορισμένων υπηρεσιών την οποία παρέχει αποκλειστικώς η Ένωση συμβάλλει στη μείωση του αριθμού των αμβλώσεων, διότι βελτιώνει την πρόσβαση σε ασφαλείς και καλής ποιότητας υπηρεσίες, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται ο καλής ποιότητας οικογενειακός προγραμματισμός, ένα ευρύ φάσμα μεθόδων αντισύλληψης, η αντισύλληψη σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης και η ολοκληρωμένη σεξουαλική αγωγή. Σύμφωνα με την ίδια δημοσίευση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, την οποία εξακολουθεί να επικαλείται η Επιτροπή, η βελτίωση της ασφάλειας των υπηρεσιών που συνδέονται με την άμβλωση συμβάλλει στη μείωση των θανάτων και των ασθενειών που σχετίζονται με τη μητρότητα. Λαμβανομένης υπόψη της σχέσεως την οποία απέδειξε η Επιτροπή μεταξύ των μη ασφαλών αμβλώσεων και της μητρικής θνησιμότητας, το συμπέρασμα της

Επιτροπής, στο σημείο 4.3 της προσβαλλομένης ανακοινώσεως, σύμφωνα με το οποίο η απαγόρευση της χρηματοδότησεως των αμβλώσεων θα περιορίζει την ικανότητα της Ένωσης να υλοποιήσει τον σκοπό της μειώσεως της μητρικής θνησιμότητας δεν προκύπτει ότι ενέχει πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως, ενώ και τα επιχειρήματα των προσφευγόντων, τα οποία εκτίθενται στη σκέψη 164 ανωτέρω, δεν αποδεικνύουν την ύπαρξη τέτοιου σφάλματος.

- 181 Επομένως, οι αιτιάσεις των προσφευγόντων σχετικά με τις εκτιμήσεις της Επιτροπής περί της αναπτυξιακής συνεργασίας πρέπει να απορριφθούν.
- 182 Τέταρτον, πρέπει, εξάλλου, να σημειωθεί ότι από την επιχειρηματολογία των προσφευγόντων σχετικά με το συμπέρασμα της Επιτροπής επί της προτάσεως τροποποίησης του δημοσιονομικού κανονισμού (βλ. σκέψη 165 ανωτέρω) με την οποία αμφισβητείται, κατ' ουσίαν, η ευχέρεια της Επιτροπής να μην υποβάλει τέτοια πρόταση στον νομοθέτη της Ένωσης σε συνέχεια της επίδικης ΕΠΠ, δεν προκύπτει ότι η εκτίμηση της Επιτροπής ενέχει πρόδηλο σφάλμα.
- 183 Κατόπιν των προεκτεθέντων, επιβάλλεται η απόρριψη του πέμπτου λόγου ακυρώσεως τον οποίο προβάλλουν οι προσφεύγοντες και, ως εκ τούτου, και της προσφυγής στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 184 Κατά το άρθρο 134, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι οι προσφεύγοντες ηττήθηκαν, θα φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα, καθώς και τα έξοδα της Επιτροπής, σύμφωνα με το σχετικό αίτημά της.
- 185 Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 138, παράγραφος 1, του ίδιου Κανονισμού, τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα που παρενέβησαν στη διαφορά φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα. Επομένως, η Δημοκρατία της Πολωνίας, το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο πενταμελές τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την προσφυγή.**
- 2) Η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών «One of Us» και οι λοιποί προσφεύγοντες, των οποίων τα ονόματα αναφέρονται στο παράρτημα, φέρουν τα δικαστικά έξοδά τους, καθώς και τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.**
- 3) Η Δημοκρατία της Πολωνίας, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης φέρουν τα δικαστικά έξοδά τους.**

Prek

Buttigieg

Schalin

Berke

Costeira

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 23 Απριλίου 2018.

(υπογραφές)

Περιεχόμενα

Ιστορικό της διαφοράς	2
Διαδικασία σχετική με την ευρωπαϊκή πρωτοβουλία πολιτών «Uno di noi»	2
Περιεχόμενο της προσβαλλομένης ανακοινώσεως	3
Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων	6
Σκεπτικό	8
Επί του παραδεκτού	8
Επί του παραδεκτού της προσφυγής κατά το μέρος που ασκήθηκε από την οντότητα η οποία καλείται «European Citizens' Initiative One of Us»	8
Επί της δυνατότητας ασκήσεως προσφυγής κατά της προσβαλλομένης ανακοινώσεως κατά την έννοια του άρθρου 263 ΣΛΕΕ	10
Επί της ουσίας	16
Επί του πρώτου λόγου ακυρώσεως ο οποίος αντλείται από παράβαση του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011, λόγω της μη υποβολής προτάσεως εκδόσεως νομικής πράξεως σε συνέχεια της επίδικης ΕΠΠ	16
Επί του δεύτερου λόγου ακυρώσεως, ο οποίος προβάλλεται επικουρικός και αντλείται από παράβαση του άρθρου 11, παράγραφος 4, ΣΕΕ λόγω μη υποβολής προτάσεως εκδόσεως νομικής πράξεως σε συνέχεια της επίδικης ΕΠΠ	18
Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως, ο οποίος αντλείται από παράβαση του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 211/2011 διότι η Επιτροπή δεν εξέθεσε χωριστά τα νομικά και πολιτικά της συμπεράσματα επί της επίδικης ΕΠΠ στην προσβαλλόμενη ανακοίνωση	19
Επί του τέταρτου λόγου ακυρώσεως, ο οποίος αντλείται από παράβαση της υποχρέωσης αιτιολογήσεως	20
Επί του πέμπτου λόγου ακυρώσεως, ο οποίος αντλείται από πολλαπλή πλάνη εκτιμήσεως στην οποία υπέπεσε η Επιτροπή	24
Επί των δικαστικών εξόδων	28